

Cyberfeminizam i digitalni aktivizam: studija slučaja pokreta Nisam tražila

Planinić, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:626510>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Mia Planinić

**CYBERFEMINIZAM I DIGITALNI AKTIVIZAM: STUDIJA
SLUČAJA POKRETA *NISAM TRAŽILA***

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**CYBERFEMINIZAM I DIGITALNI AKTIVIZAM: STUDIJA
SLUČAJA POKRETA *NISAM TRAJILA***

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Dina Vozab

Komentorica: doc. dr. sc. Dunja Majstorović Jedovnicki

Studentica: Mia Planinić

Zagreb
rujan, 2022.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad *Cyberfeminizam i digitalni aktivizam: studija slučaja pokreta Nisam tražila*, koji sam predala na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Dini Vozab i komentorici doc. dr. sc. Dunji Majstorović Jedovnicki, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Mia Planinić

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. FEMINISTIČKI POKRET I NJEGOVE POVIJESNE ETAPE	3
2.1. Prvi i drugi val feminizma.....	4
2.2. Treći i četvrti val feminizma	7
3. CYBERFEMINIZAM	11
3.1. Kiborg kao dio (cyber)feminističke teorije	12
3.2. Razvoj cyberfeminizma i njegove glavne teoretičarke	13
3.3. Viralni cyberfeminizam: pokret #MeToo	15
4. FEMINISTIČKI POKRETI I CYBERFEMINIZAM U HRVATSKOJ	17
5. DIGITALNI AKTIVIZAM.....	21
6. CILJEVI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	23
6.1. Metodologija.....	23
6.2. Rezultati istraživanja.....	25
7. RASPRAVA	38
8. ZAKLJUČAK	40
LITERATURA.....	42
a) Znanstevni i stručni izvori.....	42
b) Internetske stranice.....	44
PRILOG	47
SAŽETAK	50
SUMMARY	51

POPIS ILUSTRACIJA

Tablice

Tablica 1: Autorstvo članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net.....	27
Tablica 2: Broj izvora na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net	29

Grafikoni

Grafikon 1: Naslovi članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net.....	25
Grafikon 2: Udio senzacionalističkih naslova na portalima Index.hr i 24sata.hr	26
Grafikon 3: Zastupljenost novinarskih žanrova	28
Grafikon 4: Fokus članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net koji problematiziraju pokret Nisam tražila i borbu protiv seksualnog uznemiravanja	30
Grafikon 5: Stav teksta prema pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja	31
Grafikon 6: Vrijednosna orijentacija članaka prema ženama i žrtvama seksualnog nasilja.....	33
Grafikon 7: Vrijednosna orijentacija članaka prema daljnjim efektima/potencijalu pokreta Nisam tražila	36
Grafikon 8: Ponuđena rješenja za problem seksualnog uznemiravanja	37

1. UVOD

„Feministkinjom se ne rađa, feministkinjom se postaje“ čuvena je teza koju je iznijela američka feministička teoretičarka bell hooks, a dokazuje kako se vjerovanje u feminističku politiku, kao i u svaku politiku, postiže izborom i akcijom. Izbor i akcija za feministički pokret temelji se na borbi za okončanje seksizma, ugnjetavanja i nepravde te postizanju rodne jednakosti, kao i borbi protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja. Premda živimo u suvremenom svijetu, borba za ženska prava ne jenjava. Nekada su borbe za promjenu i promicanje prava žena i drugih manjina bile usmjerene na fizička okupljanja istomišljenica i istomišljenika na nekom mjestu, a dolaskom novih tehnologija i društvenih mreža, koje je omogućio Internet, stvoreno je plodno tlo za jačanje feminističke aktivnosti na društvenim mrežama kao jednom od ključnih alata za komunikaciju i društvene promjene u 21. stoljeću. Dakle, digitalni aktivizam „predstavlja promjenu paradigme unutar feminističke protestne kulture“ (Baer, 2016: 18).

Tema ovoga rada odražava upravo interes za istraživanje o cyberfeminizmu, kao novoj feminističkoj paradigmi, i aktivizmu na društvenim mrežama. Naime, u Republici Hrvatskoj posljednjih godina, nastavno na seksualno zlostavljanje u Hollywoodu i cyberfeminističku kampanju #MeToo započetu 2017. godine, potom feminističke pokrete #SpasiME i #PrekinimoŠutnju, sve više dolazi do izražaja feministički pokret koji svoje začetke bilježi na društvenim mrežama. Specifičnost svih ovih prethodno navedenih pokreta koji su evolvirali na području Hrvatske je to da su pokrenuti na društvenim mrežama, a premjestili su svoje aktivnosti izvan okvira digitalnog aktivizma i u "stvarni svijet" tako što su koristili strategije cyberfeminizma kako bi artikulirali svoje zahtjeve. Recentni pokret Nisam tražila nastao je kao odgovor na istup mlade srpske glumice Milene Radulović koja je u javnost iznijela optužbe za silovanje, imenujući svog zlostavljača, dramskog pedagoga Miroslava Aleksića, nakon čega su uslijedili istupi drugih žena koje su bile žrtvama seksualnog nasilja ili uznemiravanja, čije su priče objavljene putem Facebook stranice i grupe Nisam tražila. S obzirom na rasprave koje je spomenuti pokret potaknuo u medijima i javnosti, te zbog činjenice da se radi o relativno novom pokretu o kojem se dosad nisu provodila znanstvena istraživanja, upravo je način na koji su mediji u Hrvatskoj izvještavali o pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja u fokusu ovoga rada.

Kako bi se ispitalo na koji su točno način mediji izvještavali o pokretu, odabrana su tri portala za analizu – Index.hr kao portal s izraženim liberalnim vrijednostima, 24sata.hr kao najčitaniji hrvatski online *mainstream* portal te feministički portal Voxfeminae.net.

Provedenom kvantitativnom analizom sadržaja nastojalo se utvrditi s kojom su vrijednosnom orijentacijom prema žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja, a s kojom prema optuženima za nasilje, ti mediji pisali. Također se odabranom metodom nastojalo odrediti koliko se izvještavanje odnosilo na priče žrtava nasilja, a koliko na daljnji potencijal pokreta za poticanje promjena.

Rad započinje s definiranjem feminizma i prikazom njegovog postupnog razvoja kroz četiri povijesna vala, potom se definira cyberfeminizam, njegov razvoj i glavne teoretičarke te se objašnjava pojam kiborga kao dio cyberfeminističke teorije. Jedan od najznačajnijih cyberfeminističkih pokreta u novijoj povijesti društvenih mreža je pokret Me Too, koji je svoju popularnost i globalnu ekspanziju stekao upravo zahvaljujući društvenim mrežama, čime je potaknuo promjene i rješenja u stvarnom životnom okruženju koje je problematiziralo seksualno nasilje i uznemiravanje žena. Upravo se taj pokret problematizira u sklopu cyberfeminizma. Potom je objašnjen povijesni razvoj feminističkog pokreta i cyberfeminizma u Hrvatskoj, nakon čega slijedi poglavlje o digitalnom aktivizmu kao obliku političke participacije i protesta organiziranih putem digitalnih mreža. Nakon teorijske razrade slijedi prikaz metodologije i plana istraživanja. U ovom dijelu objašnjeno je zbog čega je odabrana kvantitativna analiza sadržaja kao glavna istraživačka metoda, zatim je opisan uzorak te detaljan način provedbe samog istraživanja. Nakon uvoda u metodologiju rada slijede rezultati istraživanja i rasprava u kojoj se detaljni rezultati interpretiraju i stavljaju u kontekst istraživačkog pitanja te tri ključne hipoteze. Potom je donesen zaključak o medijskom izvještavanju o pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog nasilja na trima analiziranim hrvatskim medijskim portalima.

2. FEMINISTIČKI POKRET I NJEGOVE POVIJESNE ETAPE

Izraz feminizam dolazi od latinske riječi *femina* što znači žena, a primarno je označavao stanje ženstvenosti sve dok prvi put nije upotrijebljen u političke svrhe i dobio suvremenu konotaciju pokreta za prava žena (Raina, 2017: 3372). Feminizam predstavlja „krovni pojam za niz kulturnih fenomena povezanih s lošim položajem žena pod patrijarhalnim statusom *quo*“ (Malinowska, 2020: 1). Prema Raini (2017: 3373) temeljno uvjerenje koje stoji iza feminističke teorije je to da je ženama od početka ljudske civilizacije dodijeljen sekundarni status zbog društvenog diskursa kojim dominiraju muškarci i zapadna filozofska tradicija. Bell hooks, jedna od američkih teoretičarki feminizma, u svom djelu *Feminizam je za sve: strastvena politika* ističe kako je „feminizam pokret za okončanje seksizma, seksističkog izrabljivanja i ugnjetavanja“ (hooks, 2004: 9). Moglo bi se reći kako je feminizam danas borba protiv svake vrste nepravde i nejednakosti te da svako društveno, političko i ekonomsko pitanje podrazumijeva i feminističku komponentu čiji je cilj okončati dominaciju. Među brojnim kontradiktornim definicijama feminizma, jedna od njih navodi kako je to „širok raspon političkih pokreta, ideologija i društvenih pokreta koji dijele zajednički cilj definiranja, uspostavljanja i postizanja političke, ekonomske, osobne i društvene jednakosti spolova“ (Raina, 2017: 3372). Dakle, kako navodi Raina (2017) glavna premisa feminizma je tražiti jednakost i pravdu za žene u svakoj sferi života i stvoriti mogućnost jednakog pristupa resursima koji su inače slobodno dostupni muškarcima.

Naime, povijest modernog zapadnog feminističkog pokreta, čiju su kategorizaciju provele teoretičarke Maggie Humm i Rebecca Walker, može se podijeliti u tri vala, dok pojedini teoretičari smatraju kako postoji i četvrti val koji je započeo 2012. godine, a povezuje se s digitalnim tehnologijama i društvenim mrežama (Raina, 2020: 3374). Svaki val obilježava određeno kulturno razdoblje i angažman žena u medijima. No, iako većina znanstvenika koristi kategorizaciju po valovima, dio kritičara tvrdi kako valni model zanemaruje neke oblike protestnih aktivnosti i isključuje marginalizirane društvene grupe kao što su obojene žene, lezbijke i žene iz radničke klase (Reger, 2015: 8). Prema Regeru (2015: 8) jedan od najvećih izazova za kategorizaciju po valovima je prijenos feminističkih strategija iz jednog vala u drugi, što pojedine valove čini manje distinktivnima. Kako bi se feminizam mogao pobliže razumjeti, u narednim poglavljima bit će prikazan njegov postupni razvoj kroz navedene valove te glavna obilježja i ideje svakog pojedinačnog vala.

2.1. Prvi i drugi val feminizma

Premda se prvi pokreti za ravnopravnost žena vežu uz modernizacijske procese u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama tijekom osamnaestog i devetnaestog stoljeća, feminizam se ideološki povezuje s Francuskom (Libela.org, 2021). Najvažniju ulogu u začecima feminizma imale su žene koje su sudjelovale u osnivanju samog feminističkog pokreta, Francuskinja Olympe de Gouge i Engleskinja Mary Wollstonecraft, a nastojale su skrenuti pažnju na to kako je žena po prirodi ljudsko biće, jednako kao i muškarac (Volarević, 2013: 52). Budući da su žene bile zakonski inferiorne muškarcima, tražile su „jednakost između muškarca i žene pred temeljnim civilnim zakonima koji su bili predviđeni za čovjeka, ali je zapravo samo muškarac ta prava uživao u potpunosti“ (Volarević, 2013: 52). Zagovarateljice ovih vrijednosti, poznatije pod nazivom sufražetkinje (eng. *suffrage* – izborni glas), zahtijevale su žensko pravo glasa, a njihova vodeća organizacija postala je *International Woman Suffrage Alliance* osnovana 1904. godine (Malinowska, 2020: 2). Kako navodi Malinowska (2020: 2) feministkinje prvoga vala najviše su se pouzdale u organizirane i vidljive forme protesta u obliku javnih okupljanja, govora i pisanja; a njihov se aktivizam vrtio oko tiska – glavnog informacijskog i komunikacijskog medija na prijelazu stoljeća.

Godine 1789. započela je Francuska revolucija koja je dovela do okončanja dotadašnjeg klasnog sustava, a upravo su žene te koje su prve krenule prema Versaillesu (Godineau, 1993, cit. prema Zaharijević, 2012: 485). Kao produkt Francuske revolucije nastala je *Deklaracija o pravima čovjeka i građanina*, međutim njome je „nastavljena patrijarhalna tradicija unutar koje su sloboda i jednakost postali isključivo pravo muškaraca“ (Mihaljević, 2016: 152). Budući da su žene bile isključene iz deklaracije, 1791. godine Olympia de Gouges odlučila je napisati vlastitu „*Deklaraciju o pravima žene i građanke* u kojoj tvrdi da su i žene članice naroda i da ne mogu sami muškarci donositi odluke u ime naroda“ (Spahić, 2016: 37). Također, Mary Wollstonecraft, inspirirana prosvjetiteljskim pokretom, u svome djelu *Obrana ženskih prava* (1792.) obrazložila je kako je neznanje glavni uzrok tome da žene nisu bile ravnopravne i pravedno pozicionirane u društvu u odnosu na muškarce, pri čemu je ponudila bolji pristup obrazovanju kao idealno rješenje (Mihaljević, 2016: 154).

Prvi feministički val u Americi formalno je započeo 1848. kada je održana konvencija u Seneca Fallsu gdje su se „američke aktivistice Lucretia Mott i Elizabeth Cady Stanton borile za žensko pravo glasa koje je u SAD-u do tog trenutka pripadalo isključivo bijelim muškarcima“ (Libela.org, 2021). Međutim, u odnosu na zbivanja u Europi, borba za ženska prava u SAD-u je bila dodatno obojena rasnom ideologijom. „Nacionalna organizacija za

žensko pravo glasa podržavala je rasističke elemente i iz krovne organizacije isključila je žene afroameričkog podrijetla. One su pak osnovale svoju *Nacionalnu asocijaciju obojenih žena*“ (Mihaljević, 2016: 156).

Dakle, u prvom feminističkom valu artikulirani su ženski interesi, a to su pravo glasa te pravo na zaposlenje i pristup obrazovanju. Najvažnija prekretnica u prvom valu feminizma bio je Prvi svjetski rat. Kako navodi Mihaljević (2016) zbog ratnih okolnosti (regrutacije) žene su zauzimale radna mjesta muškaraca koji su odlazili u rat, a na radnim mjestima pokazale su se jednako vještima i sposobnima kao muškarci što je dovelo do toga da žene sebe dožive kao ravnopravne i korisne pripadnice društvene zajednice, što se izravno reflektiralo i na promjenu položaja žena. Iako je Švedska „bila prva zemlja na svijetu koja je 1867. godine uvela ograničeno biračko pravo za žene koje se odnosilo samo na općinske izbore“ (Mihaljević, 2016: 157), dinamika ostvarivanja prava na glas nije bila jednaka i uglavnom se ostvarivala u razdoblju dvaju svjetskih ratova (Mihaljević, 2016). Ostvarivanjem ravnopravnosti u pravnom smislu završava prvi feministički val. Unatoč tome, u stvarnosti su žene još uvijek bile izložene diskriminaciji i seksizmu, što ukazuje na to da iako je jednakost pravno zajamčena, socijalne norme nisu se promijenile.

Druga faza feminizma započinje šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća te predstavlja nadogradnju na primarne zahtjeve koje su postavile predvodnice prvog feminističkog vala. Uvjet za pojavu drugog vala postavila je Simone de Beauvoir koja je u knjizi *Drugi spol* (1948.), danas jednom od klasičnih djela feminističke teorije, iznijela svoju čuvenu rečenicu „ženom se ne rađa, ženom se postaje“ (Beauvoir, 1982:11, cit. prema Mihaljević, 2016: 158). Time Beauvoir tvrdi kako „ženska inferiornost nije ta koja je žene učinila povijesno beznačajnima, nego je povijesna beznačajnost ta koja je osudila žene na inferiorno stanje. Beauvoir smatra kako se ženom postaje kroz proces socijalizacije koji je pretežno muškocentričan i koji je žene sveo na inferiorno i podređeno stanje“ (Raina, 2017: 3374). Njezina fraza poslužila je kao sinonim za nastojanje feministkinja drugog vala da ublaže društveni idiom ženstvenosti. Naime, drugi val razvio se „pod utjecajem poststrukturalizma, dekonstrukcije i psihoanalize, a kao takav pokazao je interes za odnos između strukturiranja ženstvenosti (u društvenoj praksi i medijskoj reprezentaciji) i proživljenog iskustva žene“ (Malinowska, 2020: 3). U ovom valu, kako objašnjava Volarević (2013: 53), feministkinje su nastojale odbaciti tradicionalni koncept obitelji i rodne uloge kao sredstva koja su žene činile podređenima muškarcima.

Simone de Beauvoir svojim djelom *Drugi spol* inspirirala je Betty Friedan koja je 1965. godine objavila *Žensku mistiku*, knjigu koja označuje službeni početak drugog feminističkog

vala. Friedan feminizam „nije smatrala antimuškom orijentacijom već ideologijom korisnom i muškarcima i ženama. U polemici s radikalnim feministkinjama uporno je ponavljala kako spol nema veze sa ženskim pokretom koji je vezan isključivo za jednake mogućnosti“ (Mihaljević, 2016: 159). S njom se složila Glorie Jean Watkins, američka feministička teoretičarka, kulturna kritičarka i spisateljica koja piše pod pseudonimom bell hooks. Ona u svojoj knjizi *Feminizam je za sve* navodi sljedeće:

„Feminizam je antiseksistički. Muškarac koji je odustao od muške povlaštenosti, koji je prigrlio feminističku politiku, vrijedan je suborac, ni na koji način prijetnja feminizmu, dok je žena koja ostaje vezana uz seksističko razmišljanje i ponašanje, a uvlači se u feministički pokret opasna prijetnja“ (hooks, 2004: 26).

Baveći se pitanjima spola i roda te odnosom moći i vladavinom patrijarhata, kao jedna od istaknutijih autorica drugoga vala smatra se i Kate Millett. U svojem djelu *Spolna politika* (1970.) definirala je patrijarhat kao političku instituciju, naglašavajući kako „jedna društvena skupina, muškarci, kontroliraju drugu, žensku skupinu“ (Mihaljević, 2016: 159). Millet je usvojivši ideju Simone de Beauvoir o ženstvenosti kao društvenom konstrukturu „postavila ključnu razliku između spola kao biološke kategorije i roda kao društvene konstrukcije uvjetovane kulturom, tradicijom i društvenim odnosima“ (Mihaljević, 2016: 160).

S obzirom na to da rodne uloge nisu biološki određene, javlja se koncept rodne jednakosti. Iz ovog koncepta nastala je rodno osviještena politika čiji je primarni cilj promicanje jednakih mogućnosti žena i muškaraca, pri čemu su se diferencirale dvije grupe feministkinja – prva, liberalna, koja je naglašavala rodnu jednakost i zahtijevala pristup ženama na položaje u javnom prostoru; te druga, revolucionarna grupa, koja se zalagala za radikalnu promjenu društvenog stanja koje je stoljećima ugnjetavalo žene (Mihaljević, 2016). „Ideja liberalnog feminizma, da će muškarci i žene postati ravnopravni kada se nađu u usporedivim položajima u društvu, odražavala se u cjelokupnoj strategiji borbe za ženska prava u drugom feminističkom valu“ (Reger, 2015: 4). Također, revolucionarke nisu htjele samo modificirati postojeći sustav kako bi žene ostvarile više prava, nego ga „transformirati kako bi se okončao patrijarhat i seksizam“ (hooks, 2004: 17).

Jedno od najvažnijih ostvarenja drugog feminističkog vala je seksualna liberalizacija te uvođenje reproduktivnih prava, točnije prava na kontracepciju i pobačaj. Osvještavajući načine viktimizacije i izrabljivanja, „žene su uspjele probleme vezane za odnose u braku i obitelji poput razvoda i nasilja pretvoriti u javni problem“ (Mihaljević, 2016: 162) čime su stekle snagu da se suprotstave patrijarhalnim snagama, kako kod kuće, tako i na radnom mjestu. No, bitno je naglasiti kako su, premda su se pripadnice drugog feminističkog vala borile za rodnu

ravnopravnost, u tom procesu izostavljene pojedine pripadnice ženskog spola. Kako objašnjava Mihaljević (2016) to se primarno odnosilo na crne žene i bijele žene koje su bile nedovoljno obrazovane i ekonomski situirane.

2.2. Treći i četvrti val feminizma

S obzirom na heteronormativan pristup ženi koji je u drugom valu feminizma i dalje bio poprilično zastupljen, treći val, koji se razvija osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog stoljeća pod snažnim utjecajem postmoderne, fokusirao se upravo na dekonstrukciju društva koje je primarno patrijarhalno i heteronormativno. Dok je moderna stavljala naglasak na jedinstvenost i identičnost, postmodernizam naglasak premješta na raznolikost i pluralističke ideje, pa su tako i feministkinje trećeg vala smatrale „da ne postoji 'kategorija žene' nego 'kategorije ženā' (crnkinje, bjelkinje, žute, lezbijke, heteroseksualne)“ (Volarević, 2013: 54). Ovo se stajalište temelji na ideji da feministkinje prvog i drugog vala nisu uspjele izgraditi inkluzivne organizacije i mreže (Reger, 2015). Kako navodi Reger (2015: 7) kao jedan od značajnijih pokreta u trećem valu ističe se američki *Riot Grrrl* koji je signalizirao konceptualizaciju novog, punkom prožetog i generacijski definiranog, oblika protesta.

Fundamentalno pitanje trećeg vala postali su zajednički ciljevi žena, neovisno o razlikama, bile one klasne, rasne ili neke druge, čime se nastojala postići uključivost. U ovom valu uključivost, koja je podrazumijevala i rodne manjine, rezultirala je razdvajanjem i grananjem feminizma, pa tako danas između ostaloga „imamo liberalne feministkinje, psihoanalitičke feministkinje, esencijalističke, radikalne, egzistencijalističke, marksističke, socijalističke, postmoderne, crne feministkinje“ (Campbell, 1999, cit. prema Jadreškić, 2010: 22) te brojne druge. S obzirom na pojavu različitih feminističkih grana, od kojih svaka ima svoju definiciju 'žene', došlo je do pojave različitih teorija i pogleda na ženu o čemu u svom radu *Slika žene u starom feminizmu i u novom feminizmu* raspravlja Volarević te zaključuje kako je „pod utjecajem postfeminizma, kao i *rodne teorije*, slika žene gotovo u potpunosti dekonstruirana. Drugim riječima, u postmoderni vlada feminizam bez žene“ (Volarević, 2013: 55).

Kako ističu Gajger i Car (2020: 104) treći feministički val, u odnosu na prethodne valove koji su počivali na ostvarivanju jednakosti, raspravlja ponajprije o razlikama među samim ženama te problemima na koje nailaze u procesu ostvarivanja emancipiranosti. Pri tome, „razvija se koncept postfeminizma koji Rosalind Gill definira na tri načina: kao epistemološku promjenu, kao povijesnu transformaciju te, možda najvažnije, kao suprotstavljanje i opoziciju feminizmu“ (Gill, 2007: 249, cit. prema Gajger i Car, 2020: 104). Postfeministkinje su najviše

isticale želju za uravnoteženijim pristupom ženskim izborima i potrebama, onim koji kombinira tradicionalne ženske uloge i liberalne želje – kao što su brak i djeca u kombinaciji s profesionalnim uspjehom (Malinowska, 2020).

Ovaj val razvio se pod snažnim „utjecajem lingvistike i feminističke kritike jezika“, te je inspiriran idejama francuskog filozofa Jacquesa Derride koji se bavio „spolnim razlikama u jezičnome smislu“ (Mihaljević, 2016: 165). Derrida jezik vidi „kao patrijarhalni seksistički fenomen koji unaprijed isključuje žene iz svojih gramatičkih struktura, a semantički ih negativno obilježava“ (Bertoša, 2001, cit. prema Mihaljević 2016: 165). Najvažniju ulogu u ovom lingvističkom pristupu feminističkoj teoriji zauzima Judith Butler, američka feministkinja koja u svom djelu *Nevolje s rodom* (1990) objašnjava kako „rod smatra fluidnom i promjenjivom varijablom neovisnom od bioloških karakteristika osobe“ (Mihaljević, 2016: 165) te je rod „izvedba, a ne ono što osoba zaista jest“ (Mihaljević, 2016: 165). Dakle, rod vidi kao konstantno ponavljanje društvenog performansa, stoga i nije ispravno rodni identitet dijeliti dihotomno (Butler, 2000, cit. prema Mihaljević, 2016). Ova saznanja dodatno su omogućila analizu utjecaja različitih faktora (društvo, religija, kultura) na kreiranje i modeliranje uloga koje su se dodjeljivale muškarcima i ženama, a da pri tome nikakva promjena istih ne dolazi u obzir.

Nasuprot trećem valu, četvrti val feminizma vezuje se uz pojavu novih digitalnih tehnologija i društvenih mreža u 2010-ima. Dolazi do pojave blogova i foruma na kojima su feministkinje razmjenjivale svoje stavove, a društvene mreže (*Facebook, Twitter i Instagram*) postale su platforme za „kampanje poput #whyistayed/#whyileft (s ciljem osvještavanja i prevencije nasilja u obitelji), #YesAllWoman (kampanja protiv nasilja nad ženama), #HerforShe (kampanja za solidarnost muškaraca sa ženama) te viralni pokret #MeToo (osvještavanje seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja žena)“ (Gajger i Car, 2020: 105). Budući da je četvrti val feminizma poprilično recentna pojava, prema Gajger i Car (2020: 105) nije lako utvrditi je li riječ o pojavi potpuno novog feminističkog vala ili pak pod suvremenim tehnologijama preoblikovanom trećem valu. Za razliku od trećeg vala, čiji kritičari često navode kako je previše intelektualan, a premalo usuglašen sa stvarnim problemima ”na ulici”, četvrti val nastoji se vratiti upravo tamo. Autorica Martha Rampton (2015) u svom radu *Four Waves of Feminism* objavljenom na stranici *Pacificu* objašnjava kako nasljeđa prethodnih feminizama uvelike utječu na ono što se unutar njega događa danas te da „nadolazeći sljedbenici/ce četvrtog vala nisu samo reinkarnacija svojih baka iz drugog vala; oni u raspravu dovode i važne perspektive naučene u trećem feminističkom valu“ (Rampton, 2015). Ljepota četvrtog vala prema Rampton (2015) je u tome što u njemu ima mjesta za sve – široko utemeljen aktivizam

u domovima, na radnom mjestu, društvenim mrežama te ulicama. Premda je ovaj val okarakteriziran raznolikim namjerama i ciljevima, oslanjanje na internet u svakom slučaju je konstanta (Munro, 2013). Četvrti su val oblikovale nove generacije žena koje nisu bile informirane o prethodnim valovima kroz edukaciju u školama, institucijama i na fakultetima – znanje je stečeno neformalno (nije proizašlo iz strukturiranog feminističkog obrazovanja) te je razvilo virtualnu akademsku zajednicu gdje su feministkinje naučile da je osobno političko.

Julia Schuster (2013: 23) u svom radu o feminističkim aktivnostima u Novom Zelandu govori kako je *online* aktivizam prvenstveno namijenjen mladim aktivisticama, a s obzirom na zatvorenu prirodu pojedinih društvenih mreža, feminističke su rasprave često 'skrivena' od onih koji nisu dovoljno umreženi. Posljedično može doći do „razilaženja mladih feministkinja i starijih aktivistica jer novi val feministkinja nesvjesno skriva svoje aktivnosti od starijih kolegica” (Munro, 2013: 24). Budući da brojni akademici koji imaju pristup i mogućnost istraživanja na temu feminizma pripadaju starijoj dobnoj skupini, kako navodi Munro (2013: 24) akademski je feminizam nedvojbeno kriv za to što je nedovoljno ispitan oblik koji četvrti val feminizma trenutno poprima.

Prema Cochrane (2013) četvrti se val u Sjedinjenim Američkim Državama prometnuo u ljeto 2013. godine pokretom *Projekt svakodnevnog seksizma (Everyday Sexism Project)* čije su predvodnice bile Soraya Chemaly i Jaclyn Friedman. Sam projekt je osnovala britanska feministička spisateljica Laura Bates u travnju 2012. godine, a prikupio je „preko sto tisuća prijava u više od trinaest jezika u prve tri godine postojanja“ (Melville i dr., 2019: 2). Sadržaj koji pišu žene diljem svijeta i koji govori o uličnom i seksualnom uznemiravanju, diskriminaciji na poslu, objavljuje se direktno na web stranici te na Twitter profilu uz hashtag #everydaysexism. Pokrenuta kampanja dovela je do povećanja prijava različitih oblika seksualnog uznemiravanja, čime se „potiče žene da uvide na koje sve načine neravnopravnost utječe na njih, dokazuje da ti problemi nisu individualni, već zajednički“ (Voxfeminae.net, 2021a). Nešto slično ovom projektu prisutno je i u Hrvatskoj, a to je Facebook stranica ”Seksizam naš svagdašnji”, no više o feminizmu i aktivizmu na društvenim mrežama u Hrvatskoj detaljnije će biti raspravljeno u nastavku rada.

Jedan od najvažnijih principa četvrtog feminističkog vala je intersekcionalnost. „Prema teoriji intersekcionalnosti američke profesorice prava Kimberlé Crenshaw, različite vrste opresija uvijek su međusobno povezane“ (Voxfeminae.net, 2021a), reproducirajući kompleksne i često kontradiktorne rezultate. Ova se teorija danas ponajviše koristi kako bi se ženskim osobama koje su marginalizirane omogućio pristup različitim feminističkim temama te im se dalo prava glasa „kako bi se stvorio okvir za shvaćanje na koje su načine klasa, rasa,

dob, seksualnost, rod i ostale kategorije međusobno povezane i kao takve zajedno utječu na diskriminaciju žena“ (Voxfeminae.net, 2021a). Shodno navedenom, može se zaključiti kako četvrti val nastoji ostvariti ciljeve koji su definirani još tijekom drugog feminističkog vala, pri čemu je dodatno osvježen saznanjima iz trećeg vala i njegovoj tendenciji ka inkluzivnosti. Osim toga, svi ovi zahtjevi se u četvrtom valu, uz pokrete na društvenim mrežama, prebacuju i na aktivnosti "na ulici", što je opet odlika prvog vala feminizma (Rampton, 2015). Četvrti val kao takav „pozdravlja transgeneracijski dijalog u kojem žene različitih feminističkih razdoblja (kasni drugi, treći i četvrti val) dijele iskustva za zajednički cilj“ (Malinowska, 2020: 5).

3. CYBERFEMINIZAM

Cyberfeminizam, općenito govoreći, „predstavlja feminističko prisvajanje informacijske i računalne tehnologije (ICT) kako na praktičnoj tako i na teorijskoj razini“ (Paasonen, 2011: 335). Prema Daniels (2009: 102) cyberfeminizam nije jedna teorija kao ni jedan feministički pokret s jasno artikuliranom političkom agendom. Umjesto toga, cyberfeminizam se odnosi na niz teorija, rasprava i praksi o odnosu između roda i digitalne kulture, pa je možda bolje referirati se na cyberfeminizam u množini. Tako unutar cyberfeminističkih praksi postoji niz različitih teorijskih i političkih stajališta u odnosu na digitalnu tehnologiju i rod, kao i primjetna ambivalentnost o jedinstvenom feminističkom političkom projektu (Chatterjee, 2002, cit. prema Daniels, 2009). No, ono što je zajedničko svim podvrstama cyberfeminizma je kontinuirani fokus na rod i digitalne tehnologije, kao i na cyberfeminističke prakse. „Cyberfeminističke prakse uključuju eksperimentiranje i angažman s raznim internetskim tehnologijama od strane žena u nekoliko domena, uključujući posao, obrazovanje, obiteljski život, građanski angažman, feminističko političko okupljanje, umjetnost i igru“ (Daniels, 2009: 103).

Teorijski je utemeljen početkom devedesetih godina 20. stoljeća, a već na samom početku pokreta koji je shvaćen kao nova feministička paradigma, vidljiva je formulacija dvaju pristupa (Janković, 2009: 5): takozvani *soft* cyberfeminizam te *hard* cyberfeminizam. Predstavnice *soft*, odnosno mekog feminizma smatraju kako su nove tehnologije, kao i sve prijašnje, stare tehnologije, u osnovi „muško oruđe koje perpetuira stare odnose dominacije i isključivanja. Zato žene moraju preuzeti ta oruđa koja konstruiraju Drugo i radikalno ih dekonstruirati“ (Janković, 2009: 5). S druge strane, predstavnice *hard* cyberfeminizma smatraju kako je uvjerenje o komunikacijskoj tehnologiji kao „muškoj stvari“ običan patrijarhalni mit koji je potrebno dekonstruirati, a uz to nastoje skrenuti pažnju na fundamentalnu bliskost (novih) tehnologija i žena. Kao zastupnica *hard* cyberfeminizma, britanska kulturna teoretičarka Sadie Plant u svom tekstu *Budućnost izvire: protkivanje žena i kibernetike* nastoji dokazati upravo tu bliskost žena i tehnologije, ističući kako su žene na neki način „uvijek bile strojni dijelovi u muškoj kulturi. Žene su bile sredstva za reprodukciju vrste, reprodukciju komunikacija - tajnice i sl. - što je očito slično ulozi strojeva“ (RosieX, 1999: 22, cit. prema Janković, 2009: 10).

3.1. Kiborg kao dio (cyber)feminističke teorije

Premda se, kako je i ranije navedeno, nove tehnologije nerijetko percipiraju kao muška domena i oruđe, feministkinje nastoje ukazati na suprotno – naime, žene su dio proizvodnog procesa elektronike, a nerijetko su i konzumentice novih tehnologija. Rabeći metafore kao što je kiborg, cyberfeminizam nastoji locirati „iskustva žena u novom svjetskom poretku, u njegovim različitim topografskim, kulturnim, klasnim i rasnim manifestacijama“ (Zaharijević, 2012: 522).

Sam pojam kiborg „predstavlja radikalnu viziju onoga što to znači biti čovjek u zapadnom svijetu kasnog dvadesetog stoljeća“ (Tomas, 2001: 39) – tehnologija mu je pomogla u tome da kompenzira prirodne nedostatke i da uz pomoć različitih tehnoloških rješenja iste poboljša. Bez obzira na to o kojoj je nadogradnji riječ stvara se novi čovjek, odnosno novo biće (Basrak, 2009: 251). Kronološki je riječ kiborg (od “kibernetički organizam”) skovana 1960. godine kako bi opisala posebno zajedništvo ljudskog organizma i strojnog sustava, te kiborg kao takav predstavlja „spoj tehnološki iznuđene komunikacije i prijenosa prirodnih normi u mješoviti, kulturno – prirodni, okoliš“ (Bristol, 2009: 307). Takvo tijelo, kako navodi Bristol (2009), povezuje najbolje iz umjetnog i izvornog s ciljem prevladavanja najgoreg, odnosno ograničavajućeg u sebi.

Digitalna je revolucija, kako objašnjava Janković (2009: 6) otvorila niz pitanja koja se fokusiraju na žene: pitanje odnosa žena i tehnologije, pitanja identiteta i rodne konstrukcije do rodni odnosa u virtualnom svijetu u kojem se provodi sve više vremena. Naime, područje znanosti i tehnologije oduvijek se pripisivalo i pripadalo je muškarcima, no zahvaljujući feminističkim akcijama drugog vala, ponajviše tijekom 70-ih godina prošlog stoljeća, došlo je do velikog ženskog proboja u kritičku teoriju, a posljedično i do većih promjena u 80-ima. Prekretnicu je 1985. godine naznačila Donna Haraway, socijalističko-feministička povjesničarka biologije, sa svojim esejom *Kiborški manifest: Znanost, tehnologija i socijalistički feminizam u 1980-im*. U tom eseju ona „nudi figuru kiborga kao ironičan politički mit u funkciji feminističkog prisvajanja tehnologije i nadilaženja rodne dvojnosti“ (Janković, 2009: 6). Kao izdanak feminističke znanstvene fantastike kiborg Donne Haraway savršeno je „izrađena slika opozicijske svijesti kasnog dvadesetog stoljeća prema viziji osamdesetih godina, posebno s obzirom na to da utjelovljuje sve proturječne značajke desetljeća koje su odredile njegove kulturne i političke prakse, u kontekstu radikalne akademske teorije, kroz postmodernističke i postkolonijalne kriterije parcijalnosti, hibridnosti, pastiša i žive ironije“ (Tomas, 2001: 64). Između ostaloga, Haraway u kiborškom manifestu naglašava kako su

obrazovanje, znanost i tehnologija snažna oruđa koja su ženama bitno pomogla u procesu emancipacije, a shodno tome trebali bi se i dalje svjesno i kritički koristiti (Janković, 2009). U njezinoj viziji, kiborg je zamišljen kao stvorenje u post-rodnom svijetu te smo ujedno svi kiborzi „ne zato što su nam ugrađeni kojekakvi čipovi, nego zato što su naši životi i naša svakodnevica višestruko protkani suvremenim tehnologijama“ (Janković, 2009: 7).

Donna Haraway u svom manifestu napominje kako feministkinje trebaju preuzeti oruđa dominacije koja konstruiraju drugo (žena je drugo u odnosu na muškarca kao pasivna, receptivna jedinka pod nadzorom muških prerogativa) i staviti ih u službu radikalne revizije. „Moć kiborga odnosi se na moć opstanka, ne na temelju prvotne nevinosti, nego na temelju preuzimanja oruđa kako bi se označio svijet koji ih je označio kao drugo“ (Haraway, 1984: 94, cit. prema Schaffer, 1999: 123). Prema tome, izazov za feminizam je „preuzeti moć tehnologije, ponovno izmisliti tijelo onkraj njegovih modernističkih ograničenja i uživati u mogućnostima njegovih pluralističkih oblika“ (Schaffer, 1999: 123).

3.2. Razvoj cyberfeminizma i njegove glavne teoretičarke

Kako navodi Paasonen (2011) cyberfeminizam je rođen 1991. godine u gradu Adelaide gdje je australski umjetnički kolektiv VNS Matrix, kao jedan od tri istovremena pokreta na različitim stranama svijeta, na čelu s četiri umjetnice (Virginia Barratt, Julianne Pierce, Francesca di Rimini i Josephine Starrs) skovao *Cyberfeministički manifest za 21. stoljeće* po uzoru na *Kiborški manifest* Donne Haraway postavljajući ga na veliki panel. *Cyberfeministički manifest* je od tada postao glavna referenca u tekstovima o cyberfeminizmu. Najvažniji doprinos VNS Matrixa jest uvođenje principa užitka, dok je erotični moment ženskog odnosa s računalima naglašen i u samom nazivu kolektiva - VNS se čita kao VeNuS/Venera, rimska boginja ljubavi i spolnosti. Time su pripadnice kolektiva izrazile namjeru prisvajanja kiberprostora koji postaje Venerina, odnosno ženska matrica (Janković, 2009: 9).

Kao jedna od prvih osoba koja je upotrijebila termin cyberfeminizam smatra se britanska kulturna teoretičarka Sadie Plant koja je iskoristila tezu VNS Matrixa „klitoris je direktan put u matricu“ (Janković, 2009: 8) kao osnovu za vlastiti cyberfeministički manifest *Feminisations: Reflections on Women and Virtual Reality*. Prema Plant „digitalizacija kulture jednaka je njezinoj feminizaciji, dok je uspon inteligentnih strojeva paralelan sa ženskom emancipacijom“ (Paasonen, 2011: 338). Prije pojave kibernetike “muški um” je upravljanje poznavao samo kao dominaciju, a društveni oblici koji su iz toga nastali su hijerarhijski i centralizirani. Nasuprot tome, i u samom nazivu Interneta i weba nalazi se riječ mreža koja se može povezati s tkanjem, djelatnošću koja se povijesno veže uz žene, a kako navodi Plant susret

s Internetom je sličan doživljaju invazije, preplavljenosti informacijama, što je tipično žensko erotsko iskustvo (Janković, 2009: 9).

Kao treća glavna figura u kovanju izraza cyberfeminizam smatra se kanadska medijska umjetnica, Nancy Paterson sa svojim esejom *Cyberfeminizam* u kojem naglašava rodnu raznolikost i kulturnu subverzivnost definirajući cyberfeminizam kao „filozofiju u nastajanju koju karakterizira usredotočenost na kulturne raznolikosti, transrodne politike i priznavanje sveprisutnosti tehnologije“ (Couey i dr., 1996, cit. prema Paasonen, 2011: 338). Paterson je veliki interes pridavala mapiranju novih polazišta za feminizma kroz kritičke angažmane s elektroničkim medijima, internetom i aplikacijama virtualne stvarnosti te političkim i umjetničkim diskursima u koje su one ugrađene (Paasonen, 2011). Paterson, kao zagovornica *soft* cyberfeminizma, smatra kako „osposobljavanje žena na području novih elektronskih medija može biti rezultat demistifikacije tehnologije i prisvajanja pristupa tim oruđima. Cyberfeminizam je u suštini subverzivan“ (Paterson, 1999: 44). Premda je njezin esej osvanuo na webu, ni ona ni njezin umjetnički rad nisu bili široko prepoznati kao radovi Sadie Plant i VNS Matrixa te se smatra kako je uloga Nancy Paterson u artikuliranju cyberfeminizma djelomično i zapostavljena (Paasonen, 2011: 339).

Politička artikulacija cyberfeminizma najviše dolazi do izričaja u radovima američke umjetnice i teoretičarke Faith Wilding. Ona smatra kako cyberfeminizam „uključuje objektivni prostor cyberspacea, institucije industrijskog dizajna i obrazovanja – dakle one prostore u kojima se žene isključuje iz procesa odlučivanja u tehno-kulturi. Ali se ne zaustavlja na tome – uključuje i pitanje pristupa novoj tehnologiji za „obične žene“, kao i sve prostore u kojima nove tehnologije utječu na naš svakodnevni život“ (Marković, 1999: 15). U svom radu *Bilješke o političkim preduvjetima cyberfeminizma* Wilding cyberfeminizam pozicionira unutar povijesti modernog ženskog pokreta kako se ne bi ponovile greške feministkinja drugog vala. Tako Wilding upozorava cyberfeministkinje da moraju razumjeti povijest feminističkih borbi, a „ako žele proširiti svoj utjecaj na Mreži i zagovarati različitost preko generacijskih, ekonomskih, obrazovnih, rasnih, nacionalnih i iskustvenih granica, morat će potražiti koalicije i saveze s različitim grupama žena uključenih u integriranje krugove globalne tehnologije“ (Wilding, 1999: 149, cit. prema Janković, 2009: 15). Time pokušava objasniti zašto cyberfeminizam, prema njezinom mišljenju, ne postoji bez feminizma, ako ga se smatra pokretom za žene i prava žena.

Njemačka je bila jedno od središta cyberfeminističkih aktivnosti s obzirom na to da je u Berlinu 1997. godine osnovana međunarodna feministička skupina ironičnog naziva “Old Boys Network/OBN” koja je iste godine preuzela organizaciju “1. Cyberfeminističke

Internacionale”. Cyberfeministička Internacionala se smatra presudnom za uspostavljanje i daljnje razvijanje pokreta budući da je predstavljala prvo pravo okupljanje teoretičarki, aktivistica i umjetnica koje su na skupu razmjenjivale svoja iskustva, prezentirale projekte te zajednički promišljale potencijalne cyberfeminističke strategije (Janković, 2009: 14).

3.3. Viralni cyberfeminizam: pokret #MeToo

Kao jedan od najznačajnijih cyberfeminističkih pokreta u novijoj povijesti društvenih mreža može se smatrati pokret #MeToo. On je zaslužan za to da riječ „feminizam” bude proglašena riječju 2017. godine od strane stručnjaka iz američkog rječnika Merriam-Webster (Merriam-webster.com, 2021). Sam pokret vuče korijene još iz 2006. godine kada ga je američka aktivistica Tarana Burke pokrenula nakon razgovora s trinaestogodišnjom djevojčicom koju je seksualno zlostavljao dečko njezine majke. Tada je pokrenut kako bi „pomogao žrtvama seksualnog nasilja, posebice mladim ženama afroameričkog podrijetla koje žive u siromašnim zajednicama, pronaći načine prebolijevanja“ (Metoomvmt.org, 2021). Deset godina kasnije Burke je osnovala neprofitnu organizaciju *Just be* koja pomaže žrtvama seksualnog zlostavljanja. Cilj pokreta danas, prema podacima sa službene stranice, jest „preokrenuti i proširiti globalnu konverzaciju o seksualnom nasilju kako bi se ona odnosila na širi spektar žrtava“ (Metoomvmt.org, 2021).

Pokret je postigao svoju globalnu ekspanziju i prepoznatljivost 2017. godine kada je glumica Alyssa Milano iskoristila izraz na Twitteru kao odgovor na optužbe za seksualno uznemiravanje i zlostavljanje više desetaka žena od strane holivudskog producenta Harveya Weinsteina. Milano je napisala: „Ako ste bili seksualno zlostavljani ili napastovani napišite „i ja” (*me too*) kao odgovor na ovaj *tweet*“. U roku od 24 sata, 53 000 osoba, uključujući brojne druge značajne slavne žene, komentiralo je njezinu objavu i pod *hashtagom* #MeToo podijelio vlastita iskustva o seksualnom zlostavljanju. Nakon toga, više od sedamdeset drugih muškaraca iz javnog života bilo je optuženo za seksualno uznemiravanje, što je rezultiralo brojnim otkazima i ostavkama (Kaufman i dr, 2019: 3).

Dakle, istupom holivudskih glumica o seksualnom uznemiravanju pokret je tek desetljeće kasnije došao pod svjetlo *mainstream* medija te se iz Hollywooda preselio u domenu svakodnevice gdje su se na društvenim mrežama kontinuirano vodile borbe usmjerene prema bilo kakvom obliku seksualnog uznemiravanja i ugnjetavanja od strane muškaraca nad pojedincima, odnosno pojedinkama i drugim ranjivim skupinama. Prema podacima koje *MeToo*mentum navodi na svojoj službenoj stranici (MeTooMentum.com, 2021), u razdoblju od listopada 2017. godine do travnja 2018. godine oznaka #MeToo korištena je više od 200 000

puta. Dok su neke objave predstavljale potporu pokretu i bile označene nazivom pokreta, druge su objave sadržavale razna svjedočenja seksualnog uznemiravanja. Pokret je skrenuo pažnju na mračnu stranu holivudske rodne kulture, a Alyssa Milano je svojim *tweetom* ohrabрила brojne druge žene da se suprotstave utjecajnim muškarcima – od glumaca, direktora, voditelja do političara. Iako je započeo u Sjevernoj Americi, vrlo brzo se proširio globalno, osnažujući žrtve da premoste geografske prepreke, što ilustrira kolika je zapravo moć društvenih mreža kao katalizatora društvenih promjena. Osim toga, #MeToo pokret nastojao je uključiti odrasle muškarce i dječake u raspravu o seksualnom zlostavljanju, a kao odgovor na to nastao je pokret #HowIWillChange koji je poticao muškarce da preispituju vlastitu ulogu u suzbijanju kulture silovanja (Kaufman i dr, 2019: 7). „Studija *tweetova* koristeći ovu oznaku pokazala je kako Twitter korisnici izražavaju predanost ispitivanju vlastitog angažmana u toksičnoj muškosti, podučavajući sljedeće generacije pristanku i poštivanju žena, prozivajući druge muškarce koji su sudjelovali u silovanju te promicanju rodnog egalitarizma“ (PettyJohn i dr, 2018, cit. prema Kaufman i dr., 2019: 7-8).

Pokret #MeToo klasičan je primjer „hashtag aktivizma“, oblika digitalnog aktivističkog pokreta, a upravo iz tog razloga pojedini autori pokretu zamjeraju to što, iako je populariziran na društvenim mrežama, ne potiče na promjene i konkretna rješenja u stvarnom životnom okruženju u kojem se žrtve seksualnog nasilja i uznemiravanja i dalje bore s istim. Povjesničarka Mary Beard svoje stajalište o ovom problemu objasnila je za Radio Times:

„#Metoo jest koristan, on stavlja ovaj problem u javnu domenu. Ali hashtag ne može riješiti problem. Hollywood jest jako važan, ali postoje i najobičniji uredi u kojima se takvo što također događa... Čistačicama, školskim nadzornicama, tehničarkama. Svi smo mi zainteresirani za to što se događa u Hollywoodu, ali smo također zainteresirani i za to što se događa u kopiraonici u jednom prosječnom uredu“ (Beard, 2018, cit. prema Hodges, 2018).

Da je pokret ipak preselio s društvenih mreža i potaknuo konkretne promjene u stvarnom životu, i to ne samo za slavne nego i „obične“ žene, svjedoče brojni prosvjedi i ženski marševi koji su uslijedili 2018. godine. Prema istraživanju provedenom u veljači 2018. godine od strane zaklade Thomson Reuters pokazalo se kako je „više od 120 radnika iz više od 20 vodećih globalnih dobrotvornih organizacija dobilo otkaz ili izgubilo posao u 2017. godini zbog počinjenja seksualnog nasilja“ (Taylor, 2018).

4. FEMINISTIČKI POKRETI I CYBERFEMINIZAM U HRVATSKOJ

Za feministički pokret na području Republike Hrvatske se može reći da je „neupitno inspiriran internacionalnim idejama drugog vala feminizma, ali prilagođen lokalnim potrebama“ (Šinko, 2018: 44). U nastavku poglavlja bit će pružen kratak uvid u formativno razdoblje feminističkog pokreta na teritoriju Hrvatske koji se u prvoj polovici svoga postojanja pokazao kao izrazito otporan i adaptivan. Bitno je naglasiti kako se pokret ponajprije razvija u vrijeme dok je Hrvatska bila sastavnica Jugoslavije (u trokutu urbanih centara Beograda, Zagreba i Ljubljane).

Prema Đurđi Knežević (2004: 249) feminizam se u Hrvatskoj, kao i u drugim sastavnicama Jugoslavije, razvijao u tri faze: prva faza trajala je od kraja šezdesetih do kraja sedamdesetih godina prošlog stoljeća; druga faza slijedila je okvire osamdesetih godina, a posljednja faza započela je paralelno s raspadom Jugoslavije tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća. Prva feministička grupa, kako navodi Šinko (2018: 45) javlja se 1978., a bila je riječ o sekciji *Žena i društvo* koju su osnovale Lidija Sklevicky, Slavenka Drakulić, Rada Iveković i druge aktivistkinje u okviru Sociološkog društva Hrvatske. „Grupa je redovito i vrlo učestalo organizirala javne tribine na kojima se diskutiralo o najrazličitijim aspektima ženskog pitanja u Jugoslaviji“ (Knežević, 2004: 249). Potom je slijede *Svarun*, osnovan 1985., 1986. je osnovana *Ženska grupa Trešnjevka*, 1988. pokrenut je *SOS - telefon za žene*, a 1989. je osnovana *Autonoma ženska kuća* (Šinko, 2018). Djelovanje ovih feminističkih grupa označilo je nekoliko pomaka u socijalističkom jugoslavenskom društvu, a to se ponajprije odnosilo na snažan utjecaj na medije. Naime, većina feministkinja organiziranih u navedene grupe bile su afirmirane novinarke čime su „nosile okosnicu borbe za promjene u medijima, kako u sadržaju tako i u načinu diskursa“ (Knežević, 2004: 253). Drugi bitan pomak, kako navodi Knežević (2004: 253), bila je orijentacija prema politici i političkom djelovanju, pri čemu su feministkinje bile svjesne kako je riječ o dubinskim promjenama društvene svijesti.

Nadalje, na području programa ženskih studija 80-ih godina prošlog stoljeća prevladavale su slovenske akademske feministkinje koje su još 1986. godine uspjele implementirati feminističke ideje u visokoobrazovne programe na različitim fakultetima. Za razliku od Slovenije, u Zagrebu se ženski studiji osnivaju tek 1995. godine „pri čemu su zagrebački ženski studiji u paradoksalnoj situaciji kao jedini ženskostudijski program u regiji

koji i danas funkcionira izvan visokoobrazovnog sustava“ (Barada i dr, 2003; Potkonjak i dr, 2008, cit. prema Šinko, 2018: 46).

Početakom 1990-ih dolazi do raspada Jugoslavije i rata što je razdvojilo ovaj poseban feministički pokret te odvelo pojedine članice u različite pravce. Kako je Hrvatska bila okupirana ratnim zbivanjima, došlo je do fragmentacije pokreta i usmjerenosti na humanitarni rad, rad sa žrtvama rata i/ili izbjeglicama te prognanicima/cama (Jalušić, 2011; Knežević, 2004, navedeno u Šinko, 2018). U kolovozu 1991. godine aktivistice prethodno navedenih feminističkih inicijativa nastalih u 80-ima osnovale su mrežnu organizaciju *Antiratna kampanja Hrvatske (ARK)* „koja je tijekom sljedećih godina postala pravi rasadnik novih mirovnih, medijskih, ženskih i inicijativa za ljudska prava“ (Janković, 2009: 19). Janković (2009: 18) ističe kako su bitnu ulogu u organizaciji *Antiratne kampanje Hrvatske* imale ženske organizacije kao što su Zagrebački ženski lobby, Ženska infoteka i Centar za žene žrtve rata pri čemu su „osim svojih primarnih aktivnosti, također sudjelovale u korištenju i oblikovanju tih naprednih tehnologija kroz feminističke projekte“ (2009: 18). U to vrijeme osnovana su dva projekta – elektronička konferencija *Zamir/women* i edukativni projekt *Elektroničke vještice*. Zamir BBS (preteča današnjih Internet poslužitelja) odigrao je važnu ulogu u komunikaciji i dijeljenju informacija na prostoru bivše Jugoslavije te je pridonio osnaživanju osjećaja zajedničkog identiteta i utvrđivanju zajedničkih vrijednosti (Janković, 2009: 20). Budući da su žene osigurale zastupljenost na Zamiru, došlo je do pokretanja ženske diskusijske liste „zamir/women“ koju Janković opisuje kao konferenciju koja je bila namijenjena isključivo ženama, premda je također bila pristupačna i ostalim korisnicima Zamira. Iako su osobe koje su se uključivale u rad ženskih organizacija inicijalno bile motivirane željom za pomaganje ratnim žrtvama silovanja i ženama izbjeglicama, tijekom rada na projektima i sudjelovanju u diskusijama razvile su feminističke svjetonazore (Janković, 2009).

Stvaranje feminističkog javnog prostora na Zamiru predstavlja jedan „od prvih virtualnih javnih prostora u regiji i sjajno ilustrira tezu teoretičara novih medija o potencijalu Interneta za radikalnu demokratizaciju javne sfere kroz otvaranje mogućnosti marginaliziranim društvenim skupinama za međusobno povezivanje i artikulaciju vlastitih pozicija“ (Janković, 2009: 23). Međutim, kako bi došlo do uspostavljanja tog virtualnog javnog prostora, nužno je bilo educirati žene o baratanju elektroničkim medijima. Iz tog je razloga „jedna od cyberfeminističkih strategija bila tehnološka obuka žena za žene“ (Janković, 2009: 23), koja je vezana uz Zamir bila diktirana trenutnim potrebama, a ne unaprijed osmišljenom strategijom. Shodno navedenom, 1994. godine Ženska infoteka pokrenula je edukativni projekt *Elektroničke vještice*, a iz čijeg je naziva vidljivo kako su se u organizaciji vodili praksom

feministkinja sa Zapada koristeći pogrdan naziv za ženu – vještica. U tom je kontekstu riječ vještica dobila značenje vješte, digitalno opismenjene žene. Prema Janković „cilj projekta bila je edukacija što većeg broja žena u osnovnim računalnim vještinama, osobito korištenju elektroničke pošte“ (2009: 24). Edukacija koju su omogućile Elektroničke vještice uvjetovala je proboj žena u korištenju, u to vrijeme još uvijek percipirane kao muške, digitalne tehnologije.

Kako navodi Šinko (2018: 47) „u drugoj polovici devedesetih u Hrvatskoj je zamjetna promjena u preokupacijama feminističkog pokreta. Završetak ratnih zbivanja uvjetuje i okretanje mirnodopskim temama koje nisu izravno povezane uz rat i njegove posljedice. Pokret se okreće edukativnom istraživačkom i izdavačkom radu“, ali isto tako i pokretima koji su bili usmjereni ka institucionalnoj politici i suradnji s političarkama koje su bile spremne za istu.

„U Hrvatskoj brze i drastične promjene na početku 21. stoljeća (izborni poraz Hrvatske demokratske zajednice, približavanje EU-u, donošenje nove regulative, osnivanje ženskih javnopolitičkih agencija) dovode do nove faze u razvoju feminističkog pokreta. Nju obilježavaju veća kooperacija s vlasti, izvori financiranja EU-a koji uvjetuju daljnju tzv. menadžeraciju nevladinih organizacija (NVO) te nove sadržajne preokupacije“ (Barilar i dr, 2001; Jalušič, 2002; Jalušič, 2011; Knežević, 2004; cit. prema Šinko, 2018: 47).

Govoreći o novijoj povijesti feminističkih pokreta na području Republike Hrvatske, ističu se pokreti koji svoje začetke bilježe na društvenim mrežama, a to su pokreti #SpasiMe i #PrekinimoŠutnju. Udruga Roditelji u akciji (Roda) tijekom 2014. godine pokrenula je inicijativu #PrekinimoŠutnju putem Facebook stranice udruge te pozivala žene da javno „podijele svoje loše iskustvo poroda“ te na taj način okrenu proces „izlječenja od traume“ (Roda.hr, 2021). Koristeći cyberfeminističke strategije – dijeljenje iskustava pomoću *hashtaga* (‘#’) na društvenim mrežama - udruga je jasno artikulirala zahtjeve za uvažavanje prava pacijentica na humane ginekološke zahvate kako bi se postigla bolja zaštita reproduktivnih prava i podigla svijest o ozbiljnosti same situacije.

Nasuprot pokretu #PrekinimoŠutnju, pokret #SpasiMe nastao je kao građanska inicijativa za prosvjed kojim se nastojala iskazati solidarnost sa žrtvama obiteljskog nasilja te sprječavanje istog. Osnovala ga je glumica i feministkinja Jelena Veljača u ožujku 2019. godine kada je pokrenula Facebook grupu #spasime. Kako navodi Telegram, Facebook grupa je u samo četiri dana okupila 33 tisuće članova s jasnim ciljevima: „promijeniti stav društva o nasilju, popraviti položaj žrtava u zajednici i pred zakonom, poslati im poruku da nisu same, ali poslati i poruku zlostavljačima kako se više neće moći skrivati iza nefunkcionalnog sustava“ (Telegram.hr, 2021). Grupa je do sada skupila preko 55 tisuća aktivnih članova, a istoimena Facebook stranica danas broji preko 8 tisuća pratitelja. Na zagrebačkom Tomislavovom trgu

#SpasiMe je 16. ožujka 2019. godine organizirala prosvjed, a istovremeno su organizirani i manji prosvjedi u drugim hrvatskim gradovima.

Premda je pokret #PrekinimoŠutnju dozvolio dijeljenje iskustava žena javno na društvenim mrežama, inicijativa #SpasiMe nije se vodila tim primjerom, nego je dozvolila objave isključivo članicama Facebook grupe. Također, premda se oba pokreta zalažu za prava žena, ni #SpasiMe ni #PrekinimoŠutnju ne upotrebljavaju pojam 'feminizam' u njegovoj eksplicitnoj formi za akcije koje su poduzimali i dalje poduzimaju, što je zapravo jedno od obilježja pojedinih feminističkih pokreta četvrtog vala.

5. DIGITALNI AKTIVIZAM

Premda je "digitalna revolucija" započela znatno prije pojave društvenih mreža tijekom 2010-ih, još uvijek postoje rijetki pokušaji povijesnog određenja uloge digitalnih medija za politički aktivizam. Prije pojave društvenih mreža „digitalni uređaji kao što su mobiteli, kamere i osobna računala utjecali su na način na koji se organiziraju društveni pokreti i dokumentiraju njihove aktivnosti“ (Askanius, 2012, cit. prema Kaun i Uldam, 2018: 2100). Trebor Scholz, znanstvenik i aktivist, povezuje političke prakse s poviješću Interneta sežući u 1970-e godine; međutim, fokus njegovog rada je više na tehnološkom napretku nego na aktivizmu. Nasuprot njemu, Todd Wolfson (2014, prema Kaun i Uldam, 2018) podrijetlo kibernetičke ljevice u Sjedinjenim Američkim Državama povezuje sa Zapatističkim pokretom koji se razvio u Meksiku 1994. godine kao jedan od prvih pokreta koji je zahtijevao pravdu i demokraciju, suprotstavljajući se meksičkoj vladi i globalnom kapitalizmu. Međutim, nedostatak Wolfsonove kategorizacije digitalnog aktivizma je to što je fokus njegovog rada bio ponajviše na Sjedinjenim Američkim Državama. Poveznica navedenih pokreta s pokretima za prava žena je upravo to što su se žene, zajedno s muškarcima, borile za prava koja im podjednako pripadaju te su time znatno doprinijele društvenim promjenama i stvorile nove mogućnosti za žene.

Digitalni aktivizam prema autorici Athini Karatzogianni (2015, cit. prema Kaun i Uldam, 2018), kao oblik političke participacije i protesta organiziranih putem digitalnih mreža, povijesno se može podijeliti na četiri vala. Karatzogianni korijene digitalnog aktivizma smješta u 1994. godinu i pokret Zapatista te pokrete anti-globalizacije. Druga faza, faza rasta digitalnog aktivizma, traje od 2001. do 2006. godine i povijesno se poklapa s Iračkim ratom, dok treću fazu autorica smješta između 2007. i 2010. godine kada se digitalni aktivizam širi i na BRICS (Brazil, Rusiju, Indiju i Kinu) te druge države izvan Europe i Sjedinjenih Američkih Država. Digitalni aktivizam svoju četvrtu fazu doživljava između 2010. i 2014. godine kada ulazi u sferu *mainstream* politike, a najznačajniji primjeri u tom razdoblju bili su afera Snowden i WikiLeaks te Arapsko proljeće (Karatzogianni, 2015, cit. prema Kaun i Uldam, 2018).

Ključno pitanje je kako i u kojoj mjeri digitalni aktivizam može iz *online* preseliti u ‘stvarni svijet’ te pokrenuti jasnu političku participaciju i promjene. Naime, „nije dovoljno da žene budu ravnopravne muškarcima *online*, jer život ne počinje i ne završava *online*. Jednakost mora početi u stvarnom životu prije nego što prožme *cyberspace*“ (Alexander, 2001:112). Henrik Christensen u svom radu *Political Activites on the Internet: Slacktivism or Political Participation by Other Means?* navodi pojam „slacktivism“ referirajući se na digitalne pokrete za koje tvrdi da „imaju mali utjecaj na političke odluke te potencijalno odvrću pažnju sa

efektnijih oblika participacije“ (Christensen, 2011, cit. prema Schuster, 2013: 10). Anne Kaun i Julie Uldam u svom tekstu *Digital Activism: After the hype* također naglašavaju „mit univerzalnosti“ na mreži, a objašnjavaju ga na primjerima istraživanja kojima „dominira ili snažan fokus na *digitalno*, odnosno na tehnologiju, naglašavajući tako univerzalan način korištenja određenih uređaja ili infrastruktura, ili pak stavljanje *aktivizma* u prvi plan, čime se gube specifičnosti protestnih medijskih tehnologija“ (2018: 2102). Nadalje, istraživanja se često dotiču takozvane ‘digitalne podjele’ tvrdeći kako „pristup internetu nije jednako distribuiran unutar populacije, nego je koncentriran među mladima i privilegiranima“ (Schuster, 2013:11).

Kada se digitalni aktivizam stavi u kontekst feminizma, može se reći kako digitalne platforme zauzimaju ključnu ulogu u feminističkim aktivnostima u 21. stoljeću, nudeći ogroman potencijal za brzo širenje feminističkih ideja, oblikovanje novih diskursa o rodu i seksizmu, dopuštajući pojavu kreativnih oblika protesta. Postojeća istraživanja ukazuju na kompleksnost digitalnog prostora kao mjesta za feministički aktivizam. „U pitanje se dovodi potencijal digitalnog aktivizma da utječe na suštinske promjene u kontekstu neoliberalizma i korporativne kontrole nad digitalnim prostorima“ (Linabary i dr, 2020: 1828) u svijetu u kojem se naglašavaju individualnost, osnaživanje i pravo na osobni izbor. Jedno od ograničenja digitalnih prostora za feministički aktivizam je to što aktivisti, zahvaljujući dostupnosti digitalnih prostora i društvenih mreža, mogu biti podvrgnuti *online* uznemiravanju i zlostavljanju. Naime, kako *hashtag* dobiva na popularnosti, javlja se mogućnost zloupotrebe te prikrivanja ili izokretanja njegove stvarne aktivističke poruke. Primjerice, feministkinja Tarana Burke inicirala je #MeToo pokret, no kada je američka glumica Alyssa Milano podijelila *tweet* s oznakom #MeToo, mnogi mediji su upravo njoj odavali priznanje za pokretanje istog (Linabary i dr, 2020). Bez obzira na navedene nedostatke, *hashtag* feminizam kao jedan od oblika digitalnog feminističkog aktivizma „posjeduje mogućnost utjecaja na *mainstream* medije i veće diskurse o određenim događajima ili temama na način da će ‘disruptivne diskurse’ učiniti dostupnima“ (Antunovic i Linden, 2015: 158, cit. prema Linabary i dr, 2020: 1829).

6. CILJEVI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Nastavno na iznesenu literaturu koja se do sada bavila feminističkim pokretima, ovo istraživanje nastoji analizirati pokret *Nisam tražila* kao feminističku kampanju koja se fokusira na seksualno nasilje. Važnost ovoga rada leži u tome što se pitanje globalnog feminističkog i aktivističkog pokreta na društvenim mrežama stavlja u kontekst Hrvatske kako bi se na konkretnom primjeru objasnilo kako se u našem društvu manifestiraju akcije na društvenim mrežama te potiču li i kakve društvene promjene. Istraživanjem se nastoji ispitati koliku je vidljivost postigao pokret *Nisam tražila*, je li ta vidljivost bila kontinuirana te na koji se način izvještavalo o pokretu, žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja te optuženima za nasilje.

6.1. Metodologija

Istraživačka metoda korištena u ovom istraživanju je analiza sadržaja. Upravo je analiza sadržaja specifičan istraživački pristup koji se najčešće koristi prilikom istraživanja medija, a u najširem smislu to „je postupak proučavanja i raščlanjivanja verbalne ili neverbalne građe kojim se nastoje uočiti njezine osobine i poruke“ (Lamza, 2021: 258). Analiza sadržaja može biti kvantitativna i kvalitativna. Kvantitativna analiza, poznata još i pod nazivom frekvencijska analiza, inzistira da se osobine tekstualne ili vizualne građe izraze u kvantitativnim pokazateljima (Lamza, 2021). Kao glavna prednost ističe se sposobnost generalizacije i procesuiranja velikog broja jedinica. S druge pak strane, kvalitativna, odnosno nefrekvencijska analiza sadržaja, podrazumijeva „subjektivno vrednovanje proučavane građe koje nije vođeno čvršće definiranim metodologijskim kriterijima i primarno je interpretativnog karaktera“ (Lamza, 2021: 258). U primjeni kvalitativne metode ne koristi se statistička obrada te za izvođenje zaključaka nije presudna učestalost određenih svojstava, nego samo postojanje ili nepostojanje određenog svojstva.

U ovom je radu provedena analiza sadržaja u razdoblju od 19. siječnja do 19. ožujka 2021. godine. Period od dva mjeseca odabran je zato što je to razdoblje kada je pokret *Nisam tražila* krenuo te je javnost saznala za njega putem medija i društvenih mreža. Analizom su obuhvaćeni članci objavljeni na tri različita portala – 24sata.hr, Index.hr te Vox Feminae.net. Portal 24sata.hr odabran je prema kriteriju čitanosti, odnosno nametnuo se kao najčitaniji hrvatski online *mainstream* portal prema podacima tvrtke Gemius i njihovog istraživanja Gemius Audience koje mjeri čitanost online medija (<https://rating.gemius.com/hr/tree/8>, 2021). Portal Index.hr je odabran jer zagovara i promovira liberalnije vrijednosti, a portal VoxFeminae.net prema tome što se prometnuo kao najdugovječniji hrvatski feministički

orijentirani *online* medij i predstavnik uže populacije u Hrvatskoj koji svoje začetke bilježi još u 2006. godini.

Jedinica analize sadržaja bili su članci s pripadajućom opremom, a pretraživanje je obavljeno prema ključnim riječima s oznakama „#nisamtražila“, „#MilenaRadulović“, „#seksualnouznemiravanje“ i „#seksualnozlostavljanje“. Članci pod ključnim riječima „seksualno uznemiravanje“ i „seksualno zlostavljanje“ odabrani su u uzorak ako se tema članka neposredno ili posredno odnosi na temu i pokret Nisam tražila. Dakle, u uzorak nisu uvršteni članci, objavljeni u analizom definiranom razdoblju, koji se odnose na neku drugu aferu o seksualnom uznemiravanju i zlostavljanju. Na ovaj način u navedenom periodu istraživanja ukupno je prikupljeno i analizirano 107 članaka, od čega je najveći broj članaka pod navedenim oznakama objavljen na portalu Index.hr (N=58), potom slijedi portal 24sata.hr (N=45), a ukupan broj analiziranih članaka na portalu VoxFeminae.net iznosi 4.

Kvantitativna analiza sadržaja kao odabrana metoda istraživanja ovoga rada provedena je prema analitičkoj matrici koja se sastojala od nekoliko ključnih tematskih cjelina i 17 pitanja. Tamo gdje je to bilo potrebno, kvantitativni podaci dodatno su kvalitativno obrađeni kako bi se određeni nalazi detaljnije ilustrirali. Odabrana metoda omogućila je usporedbu rezultata među tri odabrana portala i pojedinačnih članaka na svakom analiziranom portalu. Analiza se osvrnula na otkrivanje fokusa članaka odabranih u uzorak, na vrijednosnu orijentaciju članaka prema pokretu Nisam tražila i njegovim akterima, na vrijednosnu orijentaciju članaka prema ženama i žrtvama seksualnog uznemiravanja, te na to spominje li se pokret Nisam tražila u kontekstu digitalnog aktivizma i cyberfeminizma. Podaci su prikupljeni na odabranom uzorku pomoću analitičke matrice te se kodiranjem sadržaja u Excelu došlo do kasnije interpretiranih podataka.

Glavno istraživačko pitanje kojim se ovaj rad bavi je u kojem su kontekstu mediji u Hrvatskoj izvještavali o pokretu Nisam tražila. Pri tome je definirano nekoliko ključnih hipoteza koje se ovim istraživanjem nastoje potvrditi ili opovrgnuti, a one glase:

H1: Izvještavanje hrvatskih medijskih portala o pokretu Nisam tražila češće se odnosilo na priče žrtava seksualnog nasilja i uznemiravanja, a rjeđe na njegov daljnji potencijal za poticanje promjena.

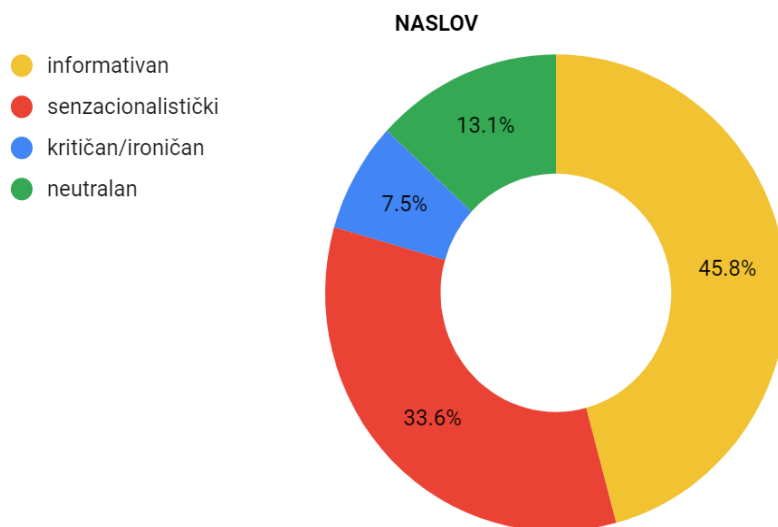
H2: Mediji u Hrvatskoj o pokretu Nisam tražila izvještavali su uglavnom s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom.

H3: Mediji u Hrvatskoj o pokretu Nisam tražila najviše su pisali s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom prema žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja te s negativnom vrijednosnom orijentacijom prema optuženima za nasilje.

6.2. Rezultati istraživanja

U spomenutom periodu od dva mjeseca analizirano je ukupno 107 članaka objavljenih na trima portalima. Od toga je u mjesecu siječnju zabilježeno 68 članaka, u veljači 35 članaka te četiri članka u ožujku. Najveći broj objava zastupljen u siječnju (gotovo 65 posto članaka) može se objasniti time što je sam pokret Nisam tražila i borba protiv seksualnog uznemiravanja i započela u drugoj polovici siječnja 2021. godine te su vijesti o navedenoj problematici bile od znatno većeg interesa i prema uređivačkoj politici i prema zanimanju javnosti. Nadalje, kada je riječ o distribuciji članaka prema danima u tjednu, utorak, srijeda i petak izdvajaju se kao dani u kojima je zabilježeno najviše članaka. Podjednak broj članaka objavljen je subotom i nedjeljom, dakle 7,5 posto, odnosno 8 članaka po danu što je ujedno i najmanji broj članaka čiji je fokus bio pokret Nisam tražila i seksualno uznemiravanje. Dana 20. siječnja zabilježen je najveći ukupan broj članaka na svim portalima, odnosno njih 13. Dani s najmanjim brojem objava (1 članak) su 5., 6. i 22. veljača te 12. i 18. ožujak.

Grafikon 1: Naslovi članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net

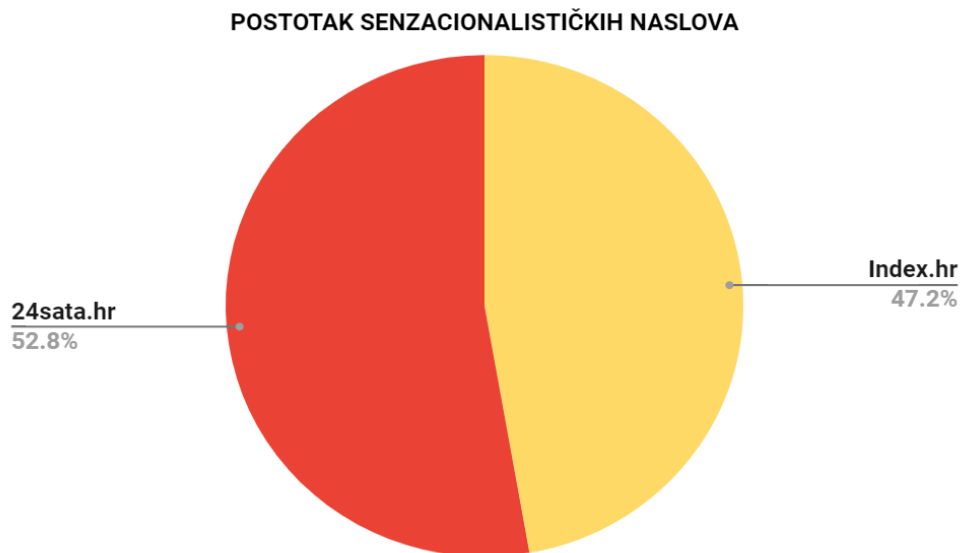

Izvor: autorica

Analizom je utvrđeno kako je najveći broj naslova na sva tri portala bio informativan i usklađen sa sadržajem samog članka, točnije 45,8 posto članaka (49 članaka) bilo je informativnog karaktera. Senzacionalistički naslovi kao druga najzastupljenija kategorija, njih 33,6 posto (36 članaka) prevladavaju na portalima 24sata.hr i Index.hr, dok na portalu Voxfeminae.net nijedan članak nije sadržavao senzacionalistički naslov. Senzacionalističkim

naslovima uzimali su se oni naslovi koji su pretjerani, u kojima su izjave sugovornika izvučene iz konteksta pri čemu se sadržaj naslova nije podudara sa sadržajem članka što krivo navodi čitatelja na sam sadržaj teksta. Tako je na primjer portal 24sata.hr zbog svog tabloidnog formata u javnosti najčešće percipiran kao portal s velikim udjelom naslova koji su senzacionalističkog karaktera, što je ova analiza i potvrdila. Naime, od 36 članaka čiji je naslov senzacionalistički, njih 19 je objavljeno na portalu 24sata.hr, a preostalih 17 članaka senzacionalističkog karaktera zastupljeno je na portalu Index.hr. Portal *Vox Feminae* je istovremeno portal sa 100 postotnim udjelom informativnih naslova članaka.

Grafikon 2: Udio senzacionalističkih naslova na portalima Index.hr i 24sata.hr

Izvor: autorica

Na trećem mjestu su sa 13,1 posto naslovi čiji je sadržaj neutralan, od kojih je šest zastupljeno na portalu Index.hr, dok je preostalih osam članaka s neutralnim naslovom objavljeno na portalu 24sata.hr. Kritičan ili ironičan naslov, kao najmanje zastupljena kategorija, obuhvaća 7,5 posto članaka (8 članaka), od kojih su svi objavljeni na portalima Index.hr i 24sata.hr. Nadalje, analizom je utvrđeno kako su članci na svim analiziranim portalima sadržavali opremu, od čega je najveći broj članaka popraćen fotografijom ili nekim drugim oblikom slikovne ilustracije. Najčešća oprema na svim portalima je fotografija (71 članak), dok preostalih 36 članaka sadrži i dodatnu opremu, od kojih je ponajviše zastupljen video materijal.

Što se tiče autorstva, sve su objave na neki način potpisane, a najviše prevladavaju članci u kojima je u potpisu navedeno ime i prezime autora/ice, odnosno novinara/ke (v. *Tablica 1*). Potom slijede redakcijski tekstovi sa 42,6 posto od kojih su 44 članka u potpisu redakcije portala Index.hr, dok je jedan redakcijski članak objavljen na portalu 24sata. Uočeno je 11 agencijskih tekstova koje potpisuje Hina, dok inicijalima nije potpisan nijedan članak ni na jednom od analiziranih portala. Nadalje, 2,8 posto članaka nema navedeno autorstvo, a ta praksa objavljivanja članaka bez potpisa uočena je na portalu Voxfeminae.net. Analizom nije utvrđena razlika u načinu na koji su o seksualnom uznemiravanju i nasilju pisali novinari, a na koji novinarka. Pretpostavlja se kako je način izvještavanja određen uredničkom politikom analiziranih medija.

Tablica 1: Autorstvo članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net

Autor	Broj objava
Navedeno ime i prezime autora/ice	48
Navedeni inicijali autora/ice	0
Potpisana redakcija (portal)	45
Agencijska vijest	11
Nije jasno / nije navedeno	3

(n=107)

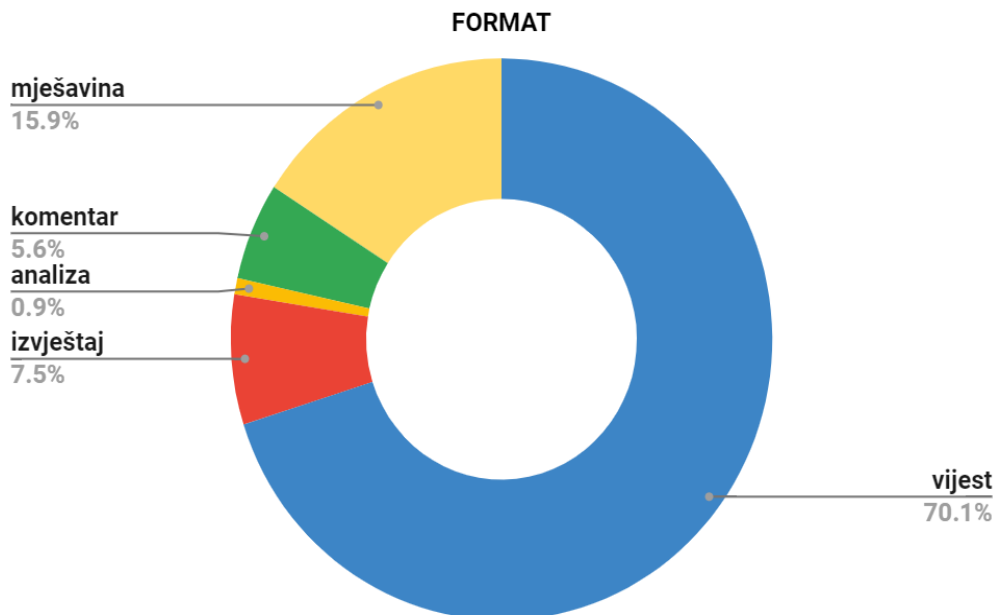
Izvor: autorica

U analizi sadržaja članci su podijeljeni prema vrsti novinarskog formata, odnosno na vijesti, izvještaje, analitičke članke, komentare, intervju te miješani format (pri čemu su vijest ili izvještaj kombinirani s analizom).

Portal Index.hr u razdoblju od 19. siječnja do 19. ožujka 2021. objavio je ukupno 58 članaka koji su vezani uz izvještavanje o pokretu Nisam tražila i seksualnom uznemiravanju. Najzastupljeniji format su vijesti, njih čak 69 posto, potom slijede izvještaji (6 članaka), mješavina vijesti i analize (9 članaka) te 2 komentara. Oba komentara koje je *Index* objavio potpisuje novinar Gordan Duhaček. Za razliku od preostala dva analizirana portala, *Index* je jedini uvrstio i analizu kao kategoriju u izvještavanju o pokretu Nisam tražila. Praksa portala *24 sata* slična je kao na Index.hr-u, a to je da među 45 analiziranih članaka prevladavaju vijesti. Takvih članaka je gotovo 71 posto, potom slijede miješane vijesti, komentari i izvještaji. U navedenom razdoblju nije napisana nijedna samostalna analiza kao ni intervju. *Vox Feminae*,

kao portal s najmanjim brojem članaka obuhvaćenih analizom, najviše je pisao vijesti, dok je jedan članak objavljen u formatu komentara novinarke portala.

Grafikon 3: Zastupljenost novinarskih žanrova

Izvor: autorica

Vodeći se time da bi se novinari u svome izvještavanju prema etičkim načelima novinarstva trebali pridržavati načela druge strane, odnosno u svojem radu uzimati u obzir sve (suprotstavljene) strane, a ne samo jednu, čime se postiže neutralnost u izvještavanju, analizom se nastojalo ispitati koliko su se članci na trima obuhvaćenim portalima zbilja i vodili tim načelom. Pokazalo se kako se čak 60,75 posto članaka nije pridržavalo toga te je naveden samo jedan izvor informacija (v. *Tablicu 2*). Najveći udio članaka sa samo jednim izvorom objavljen je na portalu Index.hr (38 članaka), dok je na portalu 24sata.hr taj broj 26. Polovica članaka analiziranih na portalu Voxfeminae.net pridržavala se načela druge strane navodeći barem tri različita izvora. Izvori su najčešće bile involvirane strane (žrtve nasilja), stručnjaci kao što su psiholozi i psihijatri te optuženi za seksualno uznemiravanje. Od ukupnog broja, 22 posto analiziranih članaka držalo se načela druge strane te su imali tri ili više izvora. Po jedan članak na sva tri portala nije imao naveden izvor informacija. To znači da su se pri izvještavanju novinari oslanjali na priopćenja za javnost kao najčešći izvor informacija.

Tablica 2: Broj izvora na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net

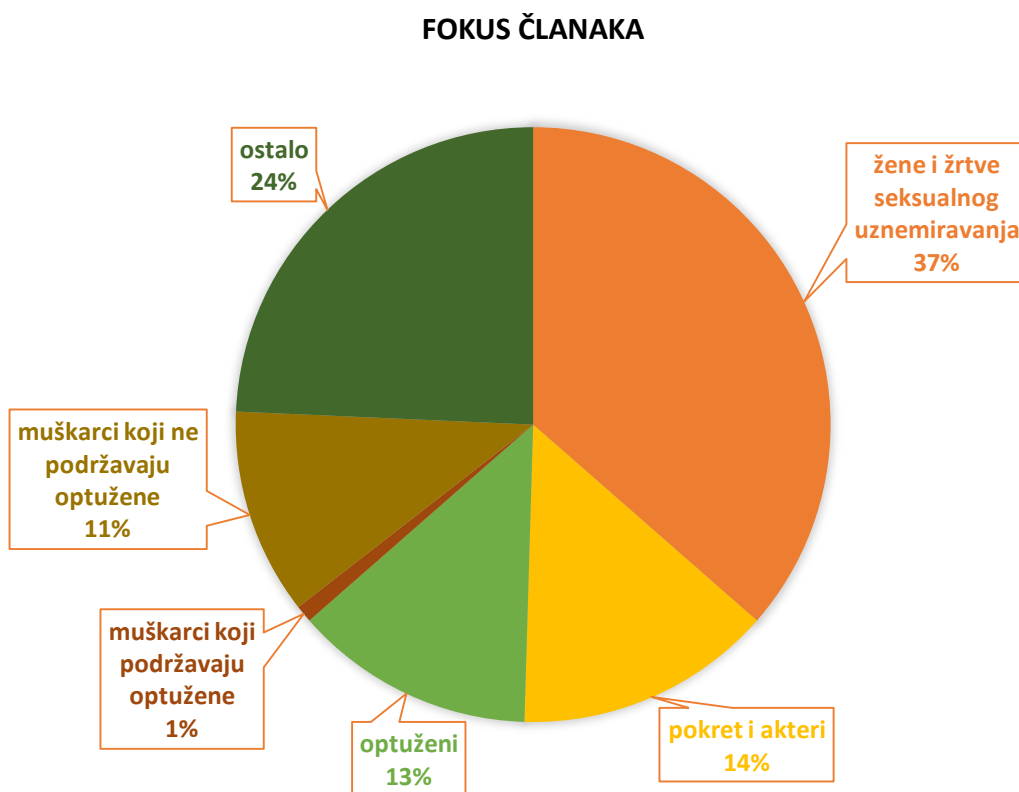
Broj izvora	Broj objava
jedan	65
dva	15
tri ili više	24
izvor nije naveden	3

(n=107)

Izvor: autorica

Dominantan stil pisanja kojim se novinari i novinarke koriste u pisanju vijesti o pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja je informativan. Ovim se stilom nastoji „informirati javnost o svim relevantnim temama za društvenu zajednicu, kako bi se ispravno formiralo javno mišljenje građana“ (Zgrabljic-Rotar, 2005, cit. prema Perinić, 2009: 2). U kontekstu ovog istraživanja i analize to se odnosi na informacije o regionalnom feminističkom pokretu i borbi protiv seksualnog uznemiravanja. Dakle, informativnim su stilom napisana 73 članka, što je gotovo 70 posto ukupno analiziranih članaka. Najmanji postotak članaka pisan je zabavnim i savjetodavnim stilom, po 3 članka za svaku kategoriju. Sva tri članka zabavnog stila odnose se na portal 24sata.hr, što se moglo i pretpostaviti s obzirom na njegovu tabloidnu prirodu. Neutralnim su tonom definirani oni članci u kojima se radi isključivo o prenošenju vijesti, bez dubljih analiza ili komentara te osvrtu. Takvih je članaka bilo 16 posto (17 članaka). Ako se neki stil nije mogao razlučiti kao dominantan te je pisan kombinacijom više stilova, članak je označen kao nešto drugo, a taj je stil obilježio 11 analiziranih članaka. Informativnu funkciju u prenošenju sadržaja čitatelju najvećim dijelom je zauzeo portal Voxfeminae.net. Potom slijedi portal Index.hr s 42 članka, dok je portal 24sata.hr također najvećim dijelom dominantno pisao informativnim stilom (62 posto analiziranih članaka).

Grafikon 4: Fokus članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net koji problematiziraju pokret Nisam tražila i borbu protiv seksualnog uznemiravanja

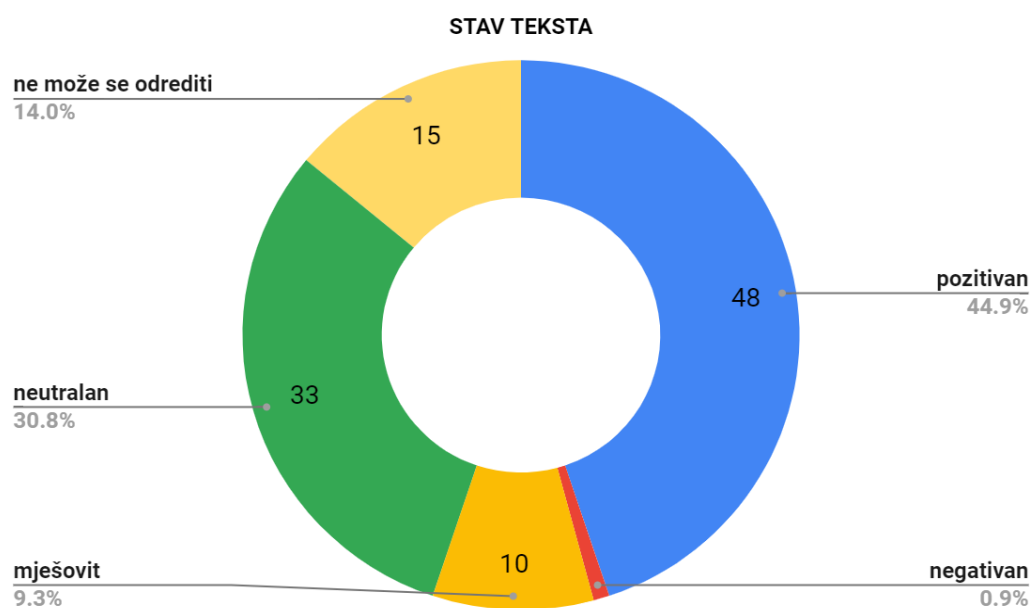
Izvor: autorica

Analiza je pokazala kako su u 37 posto članaka (15 članaka) u fokusu bile žene ili žene žrtve seksualnog nasilja i uznemiravanja, koje jesu ili nisu bile involvirane u pokret Nisam tražila, te njihova svjedočanstva. Usporedivši tri odabrana portala, pokazalo se kako je najveći broj članaka u čijem su fokusu žene i žrtve seksualnog uznemiravanja objavljen na portalu *24 sata*, ukupno 21 članak. Također, polovica članaka na portalu *Voxfeminae.net* je u fokus stavila žrtve ili njihove priče. Sam pokret Nisam tražila ili njegovi akteri bili su fokus u 14 posto analiziranih članaka, od čega je po 7 članaka objavljeno na portalima *Index.hr* i *24sata.hr* te jedan članak na portalu *Voxfeminae.net*.

Muškarci optuženi za seksualno nasilje ili uznemiravanje u fokusu su 13 posto članaka (14 članaka), od čega je njih najviše objavljeno na portalu *Index.hr* (12 članaka), dok su preostala dva članka s fokusom na optužene objavljena na portalu *24sata.hr*. Na portalu *Vox Feminae* nije objavljen nijedan takav članak. Muškarci koji o optuženima za seksualno nasilje i uznemiravanje govore na nepodržavajući način su se pojavili u 12 članaka, od čega je 7 članaka objavljeno na portalu *24 sata*, a preostalih 5 na portalu *Index.hr*. Jedan takav članak na

Indexu navodi sljedeće: „kod mene kao muškarca to izaziva jedan, možda čak i negativan poriv da imam potrebu se na neki način pošaketat s takvim tipovima“, izjava je to redatelja koji je jasno pokazao kako ne podržava nikakav oblik seksualnog nasilja te ima negativan stav prema optuženima za seksualno nasilje. Zanimljivo je istaknuti kako samo jedan članak u fokusu ima muškarce koji podržavaju optužene, a objavljen je na portalu Index.hr. Iz samog naslova članka, „Boras dobio prijavu studentice o zlostavljanju. Optuženog profesora odlučio nagraditi“, vidljivo je kako je u fokusu rektor zagrebačkog Sveučilišta kao osoba koja podržava optuženog time što ga je bez obzira na saznanja o prijavama studentica za seksualno uznemiravanje nagradio počasnom titulom.

Grafikon 5: Stav teksta prema pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja

Izvor: autorica

Od ukupno 107 analiziranih članaka, pozitivnu vrijednosnu orijentaciju prema pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja pokazalo je 45 posto članaka (48 članaka). Najveći broj takvih članaka objavljen je na portalima VoxFeminae.net (dva od četiri analizirana članka) i Index.hr (25 članaka). Premda su sva tri portala imala dominantno pozitivan stav prema pokretu i borbi protiv seksualnog uznemiravanja, veliki postotak na Index.hr-u je, s obzirom na pretežito liberalne vrijednosti koje taj portal zagovara, bio očekivan. Tijekom analize uočeno je kako su članci s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom prema

pokretu ponajviše slali pozitivnu sliku o ženama žrtvama seksualnog uznemiravanja koje su odlučile javno progovoriti o svojim iskustvima te o osnivačicama pokreta i samom pokretu na društvenim mrežama. Primjer takvog izvještavanja je članak na portalu *24 sata* u kojem dekanica Akademije dramskih umjetnosti u Zagrebu, Franka Perković Gamulin, direktno poziva sve bivše i sadašnje studentice žrtve seksualnog nasilja ili uznemiravanja na fakultetu da se priključe pokretu Nisam tražila te izražava podršku žrtvama i pokretu sljedećim riječima: „razumijem da neće biti jednostavno prevladati strah i sram, ali bez vašeg sudjelovanja nećemo moći puno napraviti. Otvorili smo više kanala putem kojih možete pružiti informacije o konkretnim slučajevima i učiniti ćemo sve da zaštitimo vašu anonimnost“ (24sata.hr, 2021a). Sličan pozitivan stav prema pokretu naglašen je i u članku na portalu *Vox Feminae* o istoj problematici, gdje dekanica Akademije ohrabruje žrtve da se priključe inicijativi „jer ovo je važno. Važno je za školu, važno je za profesiju, ključno za zdravlje društva u kojem živimo“ (Voxfeminae.net, 2021b). Također, sličan pozitivan stav može se iščitati i u jednom od članaka objavljenih na portalu *Index.hr* u kojem je profesor s Veterinarskog fakulteta podržao studentice žrtve seksualnog uznemiravanja poručivši kako je „važno da se dogodila ova jedna šira mobilizacija gdje je puno žena odlučilo početi govoriti o tome i mislim da je ovo tek početak jedne priče koja će još dugo trajati“ (Index.hr, 2021a).

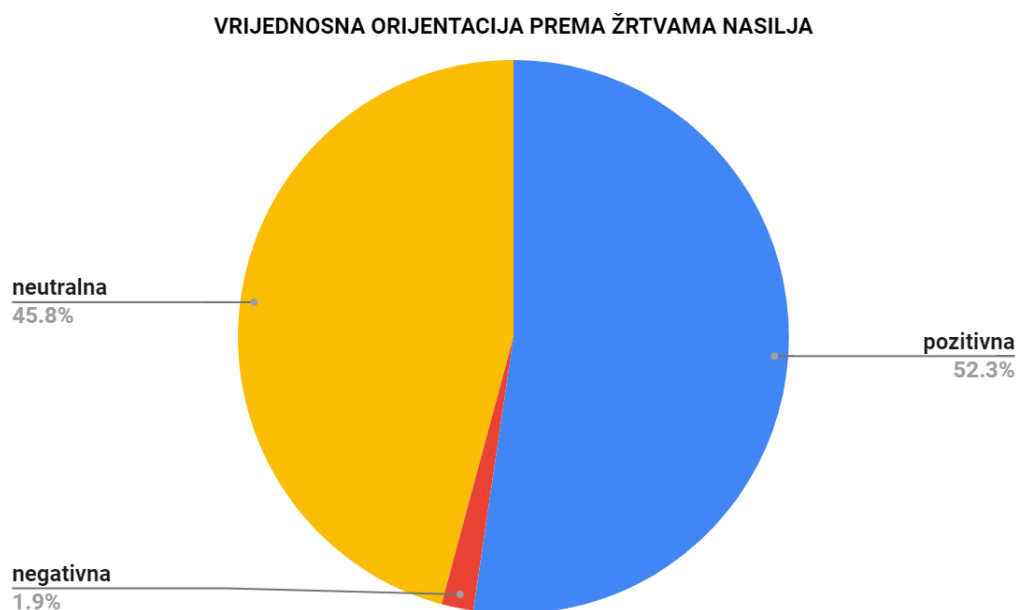
Ukupno je 31 posto članaka pokazalo neutralan stav prema pokretu i borbi protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja. Od toga je 20 članaka objavljeno na portalu *Index.hr*, zatim 11 članaka na portalu *24sata.hr* te 2 članka na portalu *Voxfeminae.net*. U 14 posto članaka bilo je teško ili nemoguće odrediti kakav je stav prema pokretu jer se on u člancima u kojima to nije bilo moguće odrediti većinom nije direktno ni problematizirao. Znatno manji postotak članaka ima mješovit ili negativan stav prema pokretu i borbi protiv seksualnog nasilja što je vidljivo u *Grafikonu 5*.

Nešto više od polovice analiziranih članaka (56 članaka) pokazalo je pozitivnu vrijednosnu orijentaciju prema ženama i žrtvama seksualnog nasilja. Najviše takvih članaka objavljeno je na portalu *24 sata*, njih 53 posto od ukupnog broja članaka koji su bili uključeni u analizu tog portala. U usporedbi s tim, pokazalo se kako se feministički portal *Vox Feminae* prema ženama i žrtvama seksualnog nasilja postavio podjednako u svojim pozitivnim i neutralnim vrijednosnim orijentacijama (2 članka u svakoj kategoriji). Pozitivno vrijednosno orijentirani članci su najvećim dijelom prenosili iskustva žena koje su bile žrtve seksualnog uznemiravanja pri čemu su ih hvalili ili ohrabivali da progovore o seksualnom uznemiravanju.

Ukupnu neutralnu vrijednosnu orijentaciju zauzelo je 50 analiziranih članaka, od kojih je 28 pozitivno orijentiranih na portalu *Index.hr* te 20 članaka na portalu *24sata.hr*. Negativnu

orijentaciju zauzeo je samo jedan članak, a odnosio se na izjavu predsjednika Zorana Milanovića koji je povukao paralelu s Me Too pokretom nazivajući *Hollywood* nestvarnim svijetom, dodajući kako ga „boli uho za njihove probleme i ‘žrtve’ na grčevitom putu do gaže od sedam milijuna dolara za sat i po montiranog materijala“ (24sata.hr, 2021b). Objasnio je to tako što „oni i one posve legitimno trguju svojim talentom, seksepilom i privlačnošću“ (24sata.hr, 2021b).

Grafikon 6: Vrijednosna orijentacija članaka prema ženama i žrtvama seksualnog nasilja

Izvor: autorica

Što se tiče vrijednosne orijentacije prema optuženima za seksualno nasilje ili uznemiravanje, najveći postotak članaka na svim analiziranim portalima ima neutralnu vrijednosnu orijentaciju (79,4 posto članaka). Od toga je 46 članaka s neutralnom orijentacijom prema optuženima objavljeno na portalu Index.hr, 36 članaka na portalu 24sata.hr te tri članka na portalu Voxfeminae.net. Većina članaka koji o optuženima za seksualno uznemiravanje pišu neutralno, uglavnom navode imena optuženih te ih povezuju sa žrtvama nasilja ili ih spominju u kontekstu događaja uz koje se vežu, primjerice o razvoju događaja na Akademiji dramskih umjetnosti ili Veterinarskom fakultetu na koje su stizale optužbe za određene profesore.

Negativnu vrijednosnu orijentaciju prema optuženima za seksualno uznemiravanje ima 20 posto članaka (22 članka), od kojih je najveći broj negativno orijentiranih članaka objavljen na portalu Index.hr (12 članaka), zatim jedan članak na portalu Voxfeminae.net te 9 članaka na

portalu 24sata.hr. Članci s izraženom negativnom orijentacijom u tekstu najčešće počinitelje nasilja nazivaju „kreativnim, narcisoidnim psihopatima“, „predatorima“, „neotesancima, prostacima i moralnim nakazama“ te „mizoginim bahatim muškarcima“. Pozitivnu vrijednosnu orijentaciju prema optuženima nije imao nijedan analizirani članak. Prema iznesenim podacima može se zaključiti kako su i navedeni *mainstream* i feministički mediji o optuženima za seksualno uznemiravanje pisali često, ali znatno više neutralnim nego napadačkim ili optužujućim tonom te bez pozitivnog tona. Imajući u vidu prijašnja istraživanja koja se tiču digitalnog aktivizma i borbe protiv seksualnog nasilja, iz ovoga se može povući paralela s izvještavanjem *mainstream* i feminističkih medija o drugim pokretima u Hrvatskoj, konkretno s istraživanjem koje je provela Vlatka Ernečić o pokretu Me Too u Hrvatskoj (2018: 29) koje je pokazalo kako je o tome pokretu 62 posto članaka pisalo neutralnim tonom o optuženima te negativnim tonom njih 33 posto. Dakle, mediji uglavnom zauzimaju neutralnu vrijednosnu orijentaciju prema počiniteljima kada su u pitanju cyberfeministički pokreti o seksualnom uznemiravanju.

Od ukupno 107 analiziranih članaka, u 52,3 posto njih (56 članaka) se pokret Nisam tražila ne spominje u kontekstu digitalnog aktivizma i (cyber)feminizma. Najveći broj članaka koji ne spominje pokret kroz digitalni aktivizam ili feminizam objavljen je na portalu Index.hr (34 članka). Preostalih 47,7 posto članaka (51 članak) spominje pokret Nisam tražila u kontekstu digitalnog aktivizma ili feminizma. Od toga su 4 članka koji pokret spominju u tom kontekstu objavljeni na portalu *Vox Feminae*, dakle svi analizirani članci s feminističkog portala. Nadalje, na portalu Index.hr taj broj iznosi 24, a preostala 23 članka koji se dotiču pokreta Nisam tražila u kontekstu digitalnog aktivizma objavljena su na portalu 24sata.hr. Pri tome je riječ o člancima koji Nisam tražila spominju kroz pokretačice pokreta na društvenim mrežama, kroz priče i ispovijesti slavni žena (najvećim dijelom glumica) ili onih anonimnih o slučajevima seksualnog uznemiravanja koje su svoja iskustva podijelila na društvenim mrežama ili javno progovorile o njima u medijima. Jedan takav članak, objavljen na portalu *Vox Feminae*, spominje pokret u kontekstu digitalnog aktivizma kojim su žene stekle veliku međusobnu podršku tako što su „dijeleći svjedočanstva u Facebook grupi, naišle na razumijevanje i prihvaćanje među onima čije životne priče su obilježene na sličan način, pronasavši time empatičnu sredinu, u kojoj njihove rane konačno mogu početi cijeliti“ (Voxfeminae.net, 2021c).

Ono što je analiza pokazala je to da se većina analiziranih članaka primarno dotakla digitalnog aktivizma, dok je samo u tri posto članaka zabilježen pojam 'feminizam' kao jedna od ključnih riječi u tekstu, dok se u preostalih 97 posto slučajeva ne spominje u tom kontekstu.

Tri članka koji pokret spominju u kontekstu feminizma objavljena su na portalu Index.hr, i to čine s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom. Primjer je intervju s Jelenom Veljačom koja je rekla kako su društvene mreže pokazale svoju moć u širenju pokreta te iako imaju negativne nuspojave, prednost je što mogu biti „korisne baš za feminizam i ženska prava“ (Index.hr, 2021b).

Kada su u pitanju drugi feministički pokreti, analizom je utvrđeno kako 86 posto (92 članka) ne spominje pokret Nisam tražila i borbu protiv seksualnog uznemiravanja u kontekstu drugih cyberfeminističkih pokreta. Od preostalih 15 članaka koji spominju druge pokrete, njih 11 je objavljeno na portalu Index.hr te 4 članka na portalu 24sata.hr. Pokazalo se kako portal Voxfeminae.net o pokretu Nisam tražila nije izvještavao u kontekstu drugih digitalnih feminističkih pokreta. U člancima koji spominju druge pokrete, o pokretu Nisam tražila se najčešće pisalo tako što ga se uspoređivalo s pokretom Me Too, nazivajući ga „regionalnom inačicom pokreta Me too“. Tako je i agencija France Presse, kako prenosi portal Index.hr, istaknula da se „aktivistice nadaju da će val svjedočanstava trajno promijeniti regiju s dominantno patrijarhalnim ponašanjem do koje svjetski pokret "Me Too" protiv seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja nije dobro u velikoj mjeri“ (Index.hr, 2021c). Osim pokreta Me Too, analizirani članci spominjali su i druge feminističke pokrete iz Hrvatske, među kojima su inicijativa Spasi me, Pravda za djevojčice, te pokret Nisi sama i Jelena Veljača. Većina članaka koja se dotiče drugih feminističkih pokreta pokazala je pozitivnu vrijednosnu orijentaciju prema istima, primjerice koordinatorica Ženske sobe je u izjavi za Index.hr istaknula kako regionalni "Me too" pokret Nisam tražila ima značajnu društvenu vrijednost te da bi mogao donijeti niz pozitivnih promjena.

Kada je riječ o vrijednosnoj orijentaciji članaka prema daljnjim efektima i potencijalu pokreta za poticanje promjena za žene i žrtve seksualnog uznemiravanja, iz *Grafikona 7* vidljivo je kako najveći udio članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net uopće ne spominje potencijal pokreta i borbe protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja. Pozitivnu vrijednosnu orijentaciju zauzeo je 21 članak, dok je negativnu vrijednosnu orijentaciju prema promjenama pokazalo 11 analiziranih članaka. Neutralan ton zastupljen je u 13 članaka.

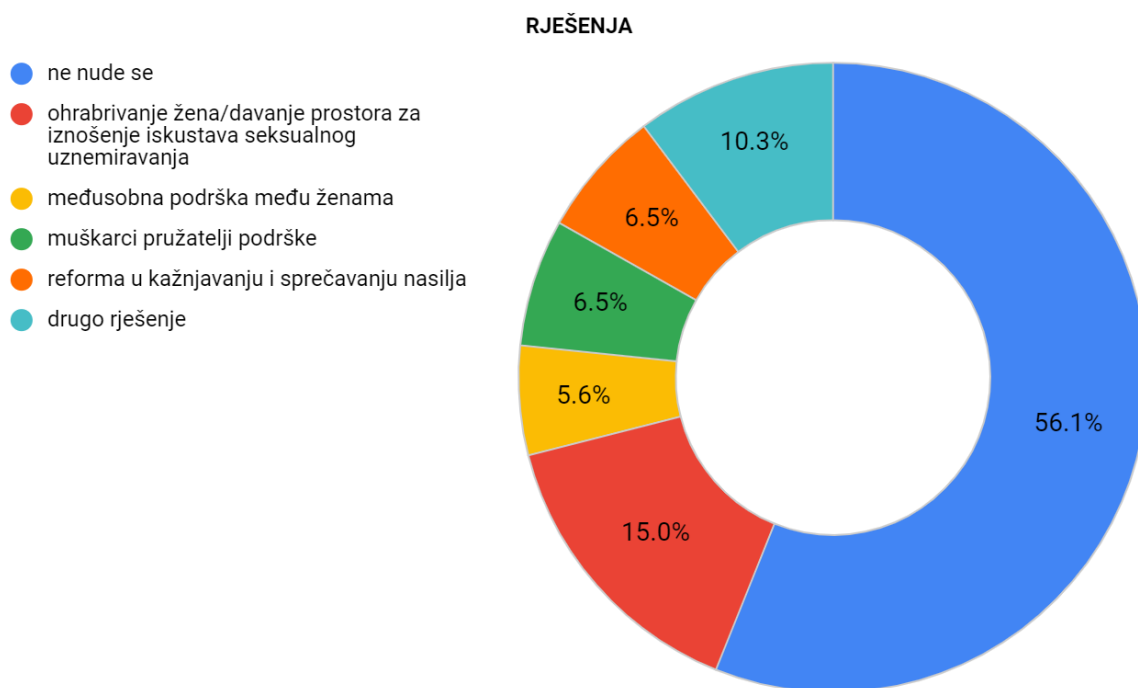
Grafikon 7: Vrijednosna orijentacija članaka prema daljnjim efektima/potencijalu pokreta Nisam tražila

Izvor: autorica

Posljednja kategorija u analitičkoj matrici odnosila se na vrste rješenja koja članci na portalima nude za problem seksualnog nasilja i uznemiravanja. Nastojanje da se istraži kakva su rješenja ponuđena u analiziranim člancima, ako se nude, nije počivalo na tome da bi novinari u svojim tekstovima trebali ponuditi rješenja, nego informirati javnost o potencijalnim rješenjima i raspravljati o njima. Stoga, nastojalo se istražiti nude li portali platformu za raspravu o potencijalnim preporukama ili pravnim rješenjima. Pokazalo se kako čak 56 posto članaka (60 članaka) ne nudi nikakva rješenja za problem seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, od čega je 30 članaka na portalu Index.hr, 29 članaka na portalu 24sata.hr te jedan članak na portalu Voxfeminae.net. S druge strane, 15 posto članaka (16 članaka) sugerira kako poticanje ili ohrabrivanje žena da govore o svojim iskustvima seksualnog uznemiravanja predstavlja održivo rješenje.

Grafikon 8: Ponuđena rješenja za problem seksualnog uznemiravanja

Izvor: autorica

Reformu u kažnjavanju i sprečavanju seksualnog uznemiravanja i nasilja istaknulo je 7 analiziranih članaka, od čega je 5 članaka s portala Index.hr, a preostala dva s portala 24sata.hr. Naime, prema zakonodavnom uređenju u Hrvatskoj žrtve imaju zakonski rok od 90 dana za prijavu spolnog uznemiravanja, a većina stručnjaka koji su dali izjavu za jedan od navedenih portala, kojom predlažu zakonodavnu reformu, smatrali su kako je to prekratak rok. Među drugim ponuđenim rješenjima u 10 posto članaka (11 članaka), ističu se reforma građanskog odgoja te edukacija profesora i studenata na Sveučilištu kako bi se preveniralo i minimaliziralo seksualno uznemiravanje i zlostavljanje studentica na fakultetima. Preostala rješenja odnosila su se na međusobnu podršku među ženama (6,5 posto članaka) te na muškarce koji govore ili ohrabruju druge muškarce da govore o seksualnom uznemiravanju i zlostavljanju te tako pruže podršku ženama žrtvama zlostavljanja (6,5 posto članaka). Dakle, većinski se izvještavanje o pokretu Nisam tražila fokusiralo na oglašavanje, a ne i nuđenje potencijalnog rješenja i pokušaj adresiranja temeljnog uzroka seksualnog nasilja.

7. RASPRAVA

Cilj istraživanja bio je utvrditi kako su mediji izvještavali o cyberfeminističkom pokretu Nisam tražila za borbu protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja u Hrvatskoj.

Prva hipoteza koja glasi „*Izvještavanje hrvatskih medijskih portala o pokretu Nisam tražila češće se odnosilo na priče žrtava seksualnog nasilja i uznemiravanja, a rjeđe na njegov daljnji potencijal za poticanje promjena*“ potvrđena je kvantitativnom analizom sadržaja članaka. Naime, analizom je utvrđeno kako su u 37 posto članaka u fokusu bile žrtve seksualnog nasilja i uznemiravanja i njihova svjedočanstva, što je, premda nije viši od 50 posto, ipak i dalje najveći postotak u odnosu na sve kategorije koje su analizom obuhvaćene. Uglavnom se to odnosi na vrlo emotivna i dirljiva svjedočanstva žrtava, među kojima su poznate glumice, studentice Akademije dramskih umjetnosti, Likovne akademije i Filozofskog fakulteta Sveučilištu u Zagrebu te anonimna svjedočanstva žrtava koje su podijelile svoja iskustva na Facebook stranici pokreta Nisam tražila. Uspoređujući članke na portalima Index.hr, Voxfeminae.net i 24sata.hr, uočljivo je kako je najviše članaka u čijem su fokusu priče žrtava seksualnog nasilja i uznemiravanja objavljeno na portalu 24 sata kao *mainstream* portalu, dok je samo polovica članaka na feminističkom portalu *Vox Feminae* u fokus stavila žrtve ili njihove priče. S druge strane, potvrđeno je kako se izvještavanje hrvatskih medijskih portala o pokretu Nisam tražila rijetko odnosilo na njegov daljnji potencijal za poticanje promjena. Naime, 58 posto analiziranih članaka uopće nije spominjalo potencijal ovog cyberfeminističkog pokreta i borbe protiv seksualnog uznemiravanja. Pozitivnu vrijednosnu orijentaciju prema promjenama iskazalo je 19 posto članaka, dok je negativnu vrijednosnu orijentaciju prema promjenama pokazalo njih 10 posto. Također, utvrđeno je kako razlika između *mainstream* portala koji predstavlja 24 sata, feminističkog portala *Vox Feminae* i Index.hr kao portala s liberalnijom ideologijom nije značajna po pitanju vrijednosne orijentacije prema pokretu i njegovim daljnjim efektima.

Druga hipoteza, „*Mediji u Hrvatskoj o pokretu Nisam tražila izvještavali su uglavnom s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom*“ također je potvrđena. Naime, 45 posto članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net o pokretu Nisam tražila pisalo je s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom. Neutralan stav prema pokretu i borbi protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja pokazalo je 31 posto članaka, dok je u 14 posto članaka bilo teško ili nemoguće odrediti stav prema pokretu jer se tema samog pokreta nije dubinski problematizirala u analiziranim člancima.

Treća hipoteza, „Mediji u Hrvatskoj o pokretu Nisam tražila najviše su pisali s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom prema žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja te s negativnom vrijednosnom orijentacijom prema optuženima za nasilje“ je djelomično potvrđena. Prvi dio hipoteze potvrđen je rezultatom od 52 posto članaka s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom prema ženama i žrtvama seksualnog uznemiravanja. Zanimljivo je kako je feministički portal *Vox Feminae* prema ženama i žrtvama seksualnog uznemiravanja pokazao podjednaku pozitivnu i neutralnu vrijednosnu orijentaciju, dok je najviše članaka s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom objavljeno na portalu *24 sata* pri čemu su u fokusu uglavnom bila iskustva žena koje su bile žrtve nasilja. Drugi dio hipoteze, kako su mediji najviše pisali s negativnom vrijednosnom orijentacijom prema optuženima za nasilje, nije potvrđen. Naime, gotovo 80 posto članaka na svim analiziranim portalima pokazalo je neutralnu vrijednosnu orijentaciju prema počiniteljima nasilja. Neutralan ton značio je da se radilo isključivo o prenošenju vijesti, bez dubljih analiza i komentara na počinitelje. No, bitno je naglasiti kako nijedan članak nije pokazao pozitivnu vrijednosnu orijentaciju prema optuženima što navodi na zaključak kako su i *mainstream* portali i feministički portal o optuženima izvještavali pravovremeno, ali s dominantnim neutralnim tonom, a ne napadačkim ili optužujućim.

8. ZAKLJUČAK

U ovom je radu kvantitativnom analizom sadržaja utvrđeno kako su analizirani hrvatski medijski portali (Index.hr, 24sata.hr i VoxFeminae.net) o pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja te žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja najviše pisali s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom. Također, potvrđeno je kako se izvještavanje portala najviše odnosilo na priče žrtava seksualnog nasilja i uznemiravanja, pri čemu su to uglavnom bili članci u kojima se pisalo o vrlo emotivnim i dirljivim svjedočanstvima žrtava. Nažalost, rijetko se pisalo o daljnjem potencijalu za poticanje društvenih promjena, a također nije utvrđena ni značajna razlika između *mainstream* portala koji predstavlja portal 24sata.hr, feminističkog portala Voxfeminae.net i Index.hr kao liberalno orijentiranog portala po pitanju vrijednosne orijentacije prema pokretu i njegovim daljnjim efektima. No, pokazalo se kako mediji nisu često pisali s negativnom vrijednosnom orijentacijom prema optuženima za seksualno nasilje, što je jedina nepotvrđena hipoteza postavljena u istraživanju.

Analiza je pokazala kako je prema pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja većina članaka imala pozitivnu ili neutralnu vrijednosnu orijentaciju (više od 70 posto članaka), što navodi na zaključak kako je izvještavanje o pokretu Nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja pokazalo povećanu vidljivost uz prihvaćanje i uvažavanje feminizma. Ipak, analizom su većim dijelom obuhvaćeni članci objavljeni na portalu Index.hr, a s obzirom na njegove pretežito liberalne vrijednosti, bilo bi dobro istražiti u kolikoj je mjeri pokret, s obzirom na ideološke postavke, bio prihvaćen u konzervativnim medijima i je li ta vidljivost jednako ili nejednako raspoređena.

Stavljajući digitalni aktivizam u kontekst feminizma, digitalne platforme predstavljaju ključnu ulogu u feminističkim aktivnostima dvadeset prvog stoljeća. Pri tome se nudi ogroman potencijal za brzo širenje feminističkih ideja, oblikovanje novih diskursa o rodu i seksizmu, što otvara prostor za pojavu novih, kreativnih oblika protesta. Dakle, može se reći kako je povećana upotreba digitalnih medija „promijenila, utjecala i modelirala feminizam omogućivši i promjene u načinu komunikacije te nove konfiguracije aktivizma diljem svijeta, kako *online*, tako i *offline*“ (Baer, 2016: 18). Ovim je istraživanjem utvrđeno kako se većina analiziranih članaka na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net primarno dotaknula digitalnog aktivizma kao takvog, dok je samo u tri posto članaka zabilježen pojam 'feminizam' kao jedna od ključnih riječi u tekstu. Dakle, cyberfeminizam i digitalni aktivizam pokazali su se kao pozitivan pomak prema promjenama, ali ne i kao alati korisni u kontekstu stvarnog života izvan mreže.

Smatram kako bi se daljnja istraživanja trebala fokusirati na dublju analizu konkretnog problema seksualnog uznemiravanja te na način na koji on utječe na svakodnevicu žrtava, kao i na potencijalne dugoročne medijske efekte pokreta Nisam tražila izvan digitalnih okvira.

LITERATURA

a) Znanstveni i stručni izvori

- Alexander, Cynthia Jacqueline i Leslie Alexander Pal (2001) *Digitalna demokracija: politika i politike u umreženom svijetu*. Osijek, Split, Zagreb: Pan liber
- Baer, Hester (2016) Redoing feminism: digital activism, body politics, and neoliberalism. *Feminist Media Studies*, 16(1): 17-34. <http://dx.doi.org/10.1080/14680777.2015.1093070>
- Basrak, Bojan (2009) Što je to kiborg? Kratka pojmovna/terminološka analiza. *Čemu*, 8(16/17): 251-260. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/61675>)
- Brstilo, Ivana (200) Tijelo i tehnologija u postmodernoj perspektivi. *Socijalna ekologija*, 18(3-4): 289-310. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/54110>)
- Cochrane, Kira (2013) *All the Rebel Women: The rise of the fourth wave of feminism*. London: Guardian Books
- Daniels, Jessie (2009) Rethinking Cyberfeminism(s): Race, Gender, and Embodiment. *WSQ: Women's Studies Quarterly*, 37(1/2): 101-124. [doi:10.1353/wsqr.0.0158](https://doi.org/10.1353/wsqr.0.0158).
- Ernečić, Vlatka (2018) Cyberfeminizam i digitalni aktivizam: studija slučaja pokreta #Metoo. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:529060> (Pristupljeno 10. lipnja 2021.)
- Gajger, L. i Car, V. (2020) Prikaz emancipirane žene 21. stoljeća u reklamama za parfem. *Medijske studije*, 11(22): 102-120. <https://doi.org/10.20901/ms.11.22.6>
- Hodges, Michael (2018) Civilisations presenter Mary Beard: „I'm really glad I didn't do TV until I was 50”. *Radiotimes.com*. <https://www.radiotimes.com/tv/documentaries/civilisations-bbc-mary-beard/> (Pristupljeno: 11. lipnja 2021.)
- hooks, bell (2004) *Feminizam je za sve: strastvena politika*. Zagreb: Centar za ženske studije
- Jadreškić, Daria (2010) Evolucijska psihologija i feminizam. *Čemu*, 9(18-19): 12-29. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/61614>)
- Janković, Vesna (2009) Cyberfeminizam između teorije i pokreta: osvrt na Hrvatsku. *Socijalna ekologija*, 18(1): 5-27. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/41031>)
- Kassarjian, Harold H. (1977) Content Analysis in Consumer Research. *Journal of Consumer Research*, 4: 8-18. <https://doi.org/10.1086/208674>

- Kaufman i dr. (2019) #MeToo and Google Inquiries Into Sexual Violence: A Hashtag Campaign Can Sustain Information Seeking. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19-20): 9857-9867. DOI: [10.1177/0886260519868197](https://doi.org/10.1177/0886260519868197).
- Knežević, Đurđa (2004) Kraj ili novi početak? Feminizam od šezdesetih do danas u Jugoslaviji/Hrvatskoj. U: Feldman, Andrea (ur) *Žene u Hrvatskoj. Ženska i kulturna povijest* (str. 247-260). Zagreb: Ženska infoteka.
- Lamza Posavec, Vesna (2021) *Metodologija društvenih istraživanja: temeljni uvidi*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
- Malinowska, Ania (2020) Waves of Feminism. *The International Encyclopedia of Gender, Media, and Communication*. <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosf036.pub2>
- Marković, I. (1999) *Cyberfeminizam: Zašto cyberfeminizam? [ver 1.0]*. Igor Marković, ur. Zagreb: Centar za ženske studije, str. 13-18.
- Melville, Sophie i dr. (2019) Topic Modeling of Everyday Sexism Project Entries. *Frontiers in Digital Humanities* 5:28 <https://doi.org/10.3389/fdigh.2018.00028>
- Mihaljević, D. (2016) Feminizam – Što je ostvario?. *Mostariensia*, 20 (1-2): 149-169. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/170904>)
- Munro, Ealasaid (2013) Feminism: a fourth wave? *Polit. Insight* 4, 22-25 <https://doi.org/10.1111/2041-9066.12021>
- Paasonen, Susanna (2011) Revisiting cyberfeminism. *The European Journal of Communication Research* 36(3): 335-352. <https://doi.org/10.1515/comm.2011.017>
- Paterson, Nancy (1999) Cyberfeminizam. U: Marković, Igor (ur) *Cyberfeminizam*. (str. 43-47). Zagreb: Centar za ženske studije
- Perinić, Jadran (2009) Tržišnim zakonitostima do suvremenog medijskog diskursa. *Medijski dijalozi*, 2 (3): 61-73. (Preuzeto sa: <https://www.bib.irb.hr/950814?rad=950814>)
- Plant, Saide (2001) Budućnost izviruje: Protokivanje žena i kibernetike. U: Marković, Featherstone, Mike i Burrows, Roger (ur) *Kiberprostor, kibertijela, cyberpunk*. (str. 71-98). Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Raina, Javeed Ahmad (2017) Feminism: An Overview. *International Journal of Research*, 13(4): 3372-3376. (Preuzeto sa: <https://www.researchgate.net/publication/339939198>)
- Rampton, Martha (2015) Four Waves of Feminism. *Pacific University*. <https://www.pacificu.edu/magazine/four-waves-feminism> (Pristupljeno 10. lipnja 2021.)
- Reger, J. (2015) Feminism, First, Second, and Third Waves. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosf036.pub2>

- Schaffer, Kay (1999) Sporna zona: kibernetika, feminizam i reprezentacija. U: Marković, Igor (ur) *Cyberfeminizam*. (str. 121-129). Zagreb: Centar za ženske studije.
- Schuster, Julia (2013) Invisible feminists? Social media and young women's political participation. *Political Science*, 65(1): 8-24. (Preuzeto sa: <http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0032318713486474>)
- Spahić, Aida (2016) *Feminizmi. Feminizam nije jedan*, U: Čaušević, J., ur. *Feministička čitanja društvenih fenomena. Radovi polaznica/ka Feminističke škole Žarana Papić*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, str. 35-46.
- Šinko, Marjeta (2018) Nastanak i formativno razdoblje feminističkog pokreta u Sloveniji i Hrvatskoj. *Političke analize* 9(33-34): 44-49. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/205961>)
- Taylor, Lin (2018) Exclusive: Will #MeToo lead to change? Not for all women, finds survey. *Reuters.com*. <https://www.reuters.com/article/us-womens-day-metoo/exclusive-will-metoolead-to-change-not-for-all-women-finds-survey-idUSKCN1GJIUS> (Pristupljeno: 11. lipnja 2021.)
- Tomas, David (2001) Povratna sprega i kibernetika: Nova slika tijela u kiborškom dobu. U: Featherstone, Mike i Burrows, Roger (ur) *Kiberprostor, kibertijela, cyberpunk*. (str. 39-69). Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Volarević, Marijo (2013) Slika žene u „starom feminizmu“ i u novom feminizmu Ivana Pavla II. i Benedikta XVI., *Obnovljeni život*. 68(1): 51-63. (Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/94038>)
- Zaharijević, Adriana (2012) *Kratka historija sporova: Šta je feminizam?*, U: Zaharijević, A., ur. *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka*, Novi Sad: Artprint, str. 482-522.

b) Internetske stranice

- Index.hr (2021a) Profesor koji je prijavio kolegu: Puno je dokaza, vjerujem da je djevojkama bio pakao. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/profesor-koji-je-prijavio-kolegu-puno-je-dokaza-vjerujem-da-je-djevojkama-bio-pakao/2249538.aspx> Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- Index.hr (2021b) Dječaci i djevojčice u Hrvatskoj ne znaju što je seksualno nasilje. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/veljaca-djecaci-i-djevojčice-u-hrvatskoj-ne-znaju-sto-je-seksualno-nasilje/2249805.aspx> Pristupljeno 19. siječnja 2022.

- Index.hr (2021c) Tisuće žena u Srbiji, Hrvatskoj i BiH progovaraju o zlostavljanju. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/tisuce-zena-u-srbiji-hrvatskoj-i-bih-progovaraju-o-zlostavljanju/2250089.aspx> Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- Libela.org (2021) Povijest pokreta: feminizam prvog vala. <https://www.libela.org/sastavom/8838-povijest-pokreta-feminizam-prvog-vala/> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Merriam-webster.com (2021) Word of the year 2017. <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/woty2017-top-looked-up-words-feminism> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Metoomentum.com (2021) Trending. <http://metoomentum.com/trending.html> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Roda.hr (2021) Pridružite se akciji #PrekinimoŠutnju. <https://www.roda.hr/udruga/projekti/prekinimo-sutnju/pridruzite-se-akciji-prekinimosutnju.html> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Solidarna.hr (2021) Fond #SPASIME. <https://solidarna.hr/fond-spasime/> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Telegram.hr (2021) Kako je Jelena Veljača u 4 dana skupila 33.000 ljudi u grupu koja organizira prosvjed za žrtve obiteljskog nasilja. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kako-je-jelena-veljaca-u-cetiri-dana-skupila-33-000-ljudi-u-grupu-koja-organizira-prosvjed-za-zrtve-obiteljskog-nasilja/> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Voxfeminae.net (2021a) Četvrti val feminizma: upoznajte buntovnice! <https://voxfeminae.net/pravednost/cetvrti-val-feminizma-upoznajte-buntovnice/> Pristupljeno 16. lipnja 2021.
- Voxfeminae.net (2021b) Akademija dramske umjetnosti poziva studente/ice da prijave seksualno uznemiravanje. <https://www.24sata.hr/show/reagirala-dekanica-akademije-ispricajte-nam-sve-o-konkretnim-situacijama-zastitit-cemo-vas-740591> Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- Voxfeminae.net (2021c) Kako su žene na Balkanu rekle NE seksualnom uznemiravanju. <https://voxfeminae.net/pravednost/kako-su-zene-na-balkanu-rekle-ne-seksualnom-uznemiravanju/> Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- 24sata.hr (2021a) Reagirala dekanica Akademije: Ispričajte nam sve o konkretnim situacijama, zaštitit ćemo vas! <https://www.24sata.hr/show/reagirala-dekanica-akademije-ispricajte-nam-sve-o-konkretnim-situacijama-zastitit-cemo-vas-740591> Pristupljeno 19. siječnja 2022.

24sata.hr (2021b) Žrtve seksualnog zlostavljanja uopće nisu sve iste. Divljački me napala sitna hrvatska falanga <https://www.24sata.hr/news/zrtve-seksualnog-zlostavljanja-uopce-nisu-sve-iste-divljacki-me-napala-sitna-hrvatska-falanga-744636> Pristupljeno 19. siječnja 2022.

PRILOG

Analitička matrica: *Pokret Nisam tražila na portalima Index.hr, 24sata.hr i Voxfeminae.net*

1. Portal

1. Index.hr
2. 24sata.hr
3. VoxFeminae.net

2. Datum

3. Dan u tjednu (postoji li razlika u broju objava temeljem dana u tjednu)

1. ponedjeljak
2. utorak
3. srijeda
4. četvrtak
5. petak
6. subota
7. nedjelja

4. Tko je autor članka

1. navedeno ime i prezime autora/ice
2. navedeni inicijali autora/ice
3. potpisana je redakcija (portal)
4. agencijska vijest
5. prenesena vijest
6. nije jasno/ nije naveden/ neodređeno

5. Broj izvora

1. jedan
2. dva
3. tri ili više

6. Vrsta novinarskog formata

1. vijest
2. izvještaj (samo podaci bez objašnjenja teme ili događaja)
3. analiza (minimalno kontekstualizirana tema ili vijest, objašnjena, također sadrži komentare aktera ili objekta)
4. komentar (jasan stav medija ili novinara)

5. intervju (isključivo intervju, a ne izjava u sklopu izvještaja ili analize)
6. mješavina (uz 1 ili 2 uključuje obavezno i 3)

7. Kakav je naslov?

1. informativan
2. senzacionalistički
3. kritičan/ironičan
4. neutralan

8. Sadržava li članak opremu? (fotografiju, videozapis, galeriju...)

1. da
2. ne

9. Koji je dominantan stil pisanja članka? (koju funkciju medij zauzima prema čitatelju kako bi mu prenio sadržaj)

1. informativan
2. savjetodavan
3. zabavan
4. neutralan
5. nešto drugo/teško je odrediti

10. Tko je u fokusu članka koji problematiziraju pokret nisam tražila i borbu protiv seksualnog uznemiravanja?

1. žene i žrtve seksualnog uznemiravanja
2. pokret Nisam tražila i akteri pokreta
3. optuženi
4. muškarci koji podržavaju optužene
5. muškarci koji ne podržavaju optužene
6. ostalo

11. Spominje li se pokret u kontekstu digitalnog aktivizma i (cyber)feminizma?

1. da
2. ne

12. Spominju li se drugi pokreti? (usporedba sa globalnim #Metoo pokretom)

1. da
2. ne

13. Kakav je stav (teksta) prema pokretu nisam tražila i borbi protiv seksualnog uznemiravanja?

1. pozitivan

2. negativan
3. mješovit
4. neutralan
5. ne može se odrediti

14. Kakva je vrijednosna orijentacija prema ženama i žrtvama seksualnog nasilja?

1. pozitivna
2. negativna
3. neutralna

15. Kakva je vrijednosna orijentacija prema optuženima za seksualno nasilje?

1. pozitivna
2. negativna
3. neutralna

16. Kakva je vrijednosna orijentacija članka prema daljnjim efektima/potencijalu pokreta Nisam tražila? (za poticanje promjena za žene i žrtve seksualnog uznemiravanja)

1. pozitivna
2. negativna
3. neutralna
4. ne spominje se

17. Kakva se rješenja za problem seksualnog uznemiravanja nude?

1. ne nude se rješenja
2. ohrabrivanje žena ili davanje prostora da iznesu svoja iskustva seksualnog uznemiravanja
3. međusobna podrška među ženama
4. muškarci pružatelji podrške
5. reforma u kažnjavanju i sprečavanju seksualnog uznemiravanja
6. drugo rješenje

SAŽETAK

Cilj diplomskog rada bio je utvrditi na koji su način hrvatski medijski portali izvještavali o digitalnom feminističkom pokretu Nisam tražila u čijem je fokusu borba protiv seksualnog nasilja i uznemiravanja. Analiza sadržaja osvrnula se na otkrivanje fokusa članaka, vrijednosnu orijentaciju članaka prema pokretu i njegovim akterima, kao i vrijednosnu orijentaciju prema žrtvama seksualnog uznemiravanja, te na to spominje li se pokret Nisam tražila u kontekstu digitalnog aktivizma i cyberfeminizma. Kvantitativnom analizom sadržaja triju hrvatskih portala (*Index*, *24sata* i *VoxFeminae*) utvrđeno je kako se izvještavanje medijskih portala najčešće odnosilo na priče žrtava seksualnog nasilja i uznemiravanja, a rijetko na daljnji potencijal pokreta za poticanje promjena, čime je pokret uspio potaknuti razgovor o problemu seksualnog nasilja i uznemiravanja, ali ne i donijeti neke konkretne promjene za žrtve. Također je utvrđeno kako su sva tri portala o pokretu i žrtvama seksualnog nasilja najviše izvještavala s pozitivnom vrijednosnom orijentacijom, dok su o optuženima izvještavali s dominantno neutralnim tonom.

Ključne riječi: cyberfeminizam, feminizam, digitalni aktivizam, Nisam tražila, društvene mreže, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje

SUMMARY

This thesis aimed to determine how Croatian online media reported on the digital feminist movement *Nisam tražila*, whose focus was the fight against sexual violence and harassment. Using content analysis, this study aimed to reveal issues the coverage focused on, the value orientation of articles towards the movement and its actors, as well as the value orientation towards victims of sexual harassment, and whether the movement was mentioned in the context of digital activism and cyberfeminism. A quantitative analysis of three Croatian news portals (*Index*, *24sata*, and *VoxFeminae*) showed that the reporting of the media outlets most often referred to the stories of victims of sexual violence and harassment, and rarely to the further potential of the movement itself to encourage change. This way, the movement succeeded in stimulating a conversation about the problem of sexual violence and harassment but did not bring about any concrete changes for the victims. It was also determined that all three analysed media outlets mostly reported on the movement and victims of sexual violence with a positive value orientation and with a dominantly neutral tone on those accused of sexual violence.

Key words: cyberfeminism, feminism, digital activism, *Nisam tražila*, social media, sexual abuse, sexual harassment